

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: **«ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ Й
ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В НОРВЕГІЇ»**

Виконала:
студентка 2 курсу групи УО-61
спеціальності «Міжнародні економічні
відносини»
освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»
другого (магістерського) рівня вищої
освіти

Земляна А. О.

Керівник: к.е.н., доц. Непрядкіна
Н.В.

Рецензент:

Харків – 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача

кафедри

_____ Анна ЗАЙЦЕВА

Підпис ініціали, прізвище

« _____ » _____ 2024

року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)

Земляній Анастасії Олексіївні

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Диференціація доходів населення й економічне зростання в Норвегії»

керівник роботи к.е.н., доц. Непрядкіна Н.В.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “17” 09 2024 року № 4001-5/2938

2. Строк подання студентом роботи 18.11.2024 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Дослідити теоретичні аспекти дослідження економічного зростання та нерівномірного розподілу доходів населення, встановити основні підходи до визначення основних причин нерівності доходів населення країн світу, з'ясувати основну методику дослідження диференціації доходів населення,

ознайомитися зі структурою та динамікою доходів населення Норвегії, виявити тенденції економічного зростання та його зв'язок із розподілом доходів, визначити вплив диференціації доходів на макроекономічні показники держави, розглянути соціальну політику та заходи державного регулювання щодо зменшення диференціації доходів, визначити шляхи вирівнювання доходів та розробити рекомендації оптимізації доходів в Україні на прикладі норвезького досвіду.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методичні основи дослідження поняття "диференціація доходів"
2	Розділ 2. Сучасний стан і особливості диференціації доходів та економічного зростання в Королівстві Норвегія
3	Розділ 3. Шляхи подолання проблеми диференціації доходів в контексті забезпечення сталого економічного зростання

5. Дата видачі завдання 01.12.2023 р.

Студент

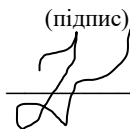

А. О. Земляна

(підпис)

ініціали, прізвище

Керівник роботи
Непрядка

Н. В.

(підпис)

ініціали, прізвище

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретико-методичні основи дослідження поняття "диференціація доходів"	8
1.1 Теоретичні аспекти дослідження економічного зростання та нерівномірного розподілу доходів населення	8
1.2. Підходи до визначення основних причин нерівності доходів населення країн світу	18
1.3. Методика дослідження диференціації доходів населення та економічного зростання Норвегії	24
Розділ 2. Сучасний стан і особливості диференціації доходів та економічного зростання в королівстві норвегія.....	31
2.1. Структура й динаміка доходів населення країни	31
2.2. Тенденції економічного зростання та його зв'язок з розподілом доходів.....	41
2.3. Вплив диференціації доходів на макроекономічні показники держави	53
Розділ 3. Шляхи подолання проблеми диференціації доходів в контексті забезпечення сталого економічного зростання	65
3.1. Соціальна політика та заходи державного регулювання щодо зменшення диференціації доходів	65
3.2. Шляхи вирівнювання доходів населення Норвегії та сприяння економічному розвитку	71
3.3. Рекомендації щодо оптимізації диференціації доходів населення в Україні в контексті запозичення норвезького досвіду.....	78
Висновки	87
Список використаних джерел	92

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вивчення розподілу доходів та його впливу на економічне зростання є важливим питанням сучасної економіки. Нерівність у розподілі доходів може призвести до соціальних проблем, зниження якості життя багатьох людей і навіть до уповільнення економічного зростання. З іншого боку, справедливий розподіл доходів сприяє зростанню, інноваціям та сталому розвитку.

Норвегія є чудовим прикладом країни з високим рівнем економічного розвитку та соціальної підтримки. Завдяки ефективній соціальній політиці та державному регулюванню Норвегії вдалося значно зменшити нерівність доходів, що сприяло стабільному економічному зростанню та підвищенню рівня життя. Норвезький досвід може бути дуже корисним для України, яка наразі потерпає від нерівності доходів і шукає ефективні рішення для сталого розвитку.

Ступінь вивчення проблеми. Диференціацію доходів та її вплив на економічне зростання досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, а саме: С. Кузнець, А. Льюїс, В. Ростоу, А.Сміт, М.Фрідман, Р. Харрод, Й. Шумпетер, Л. М. Кириленко, Е. М. Лібанова, О. С. Реверчук, Н. М. Самолук, Л. Ф. Удотова та Г. М. Юрчик. Такі вчені, як Т. Пікетті та Д. Стігліц і аналізують зв'язок між нерівністю та економічним розвитком, а Е. Аткинсон детально досліджує методи оцінки нерівності доходів.

Мета дослідження. Поглиблення теоретичних засад дослідження нерівномірного розподілу доходів і економічного зростання, оцінка сучасного рівня та структури доходної нерівності, дослідження її зв'язку з ключовими макроекономічними показниками, а також розробка практичних рекомендацій щодо зменшення диференціації доходів і сприяння сталому економічному зростанню.

Для досягнення цієї мети в роботі були поставлені такі завдання:

1. Дослідити теоретичні аспекти дослідження економічного зростання та нерівномірного розподілу доходів населення;
2. Визначити основні підходи визначення основних причин нерівності доходів населення країн світу;
3. Розкрити методичні підходи до дослідження диференціації доходів населення та економічного зростання Норвегії;
4. Проаналізувати структуру та провести аналіз динаміки доходів населення Норвегії;
5. Схарактеризувати тенденції економічного зростання та його зв'язок з розподілом доходів;
6. Визначити вплив диференціації доходів на макроекономічні показники держави;
7. Дослідити соціальну політику та заходи державного регулювання щодо зменшення диференціації доходів;
8. Визначити шляхи вирівнювання доходів населення Норвегії та сприяння економічному розвитку;
9. Розробити рекомендації щодо оптимізації диференціації доходів населення в Україні в контексті запозичення норвезького досвіду.

Об'єктом дослідження є процес розподілу доходів та економічного зростання в Норвегії, який відображає формування та зміну нерівності доходів населення під впливом національної економічної політики.

Предметом дослідження є взаємозв'язок між нерівністю доходів у Норвегії та економічним зростанням, включаючи роль урядових заходів, спрямованих на скорочення розриву в доходах, підтримку соціальної стабільності та сталого розвитку.

Методикою дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Методи економічного аналізу, синтезу та систематизації використовувалися для оцінки економічних показників у динаміці. Методи групування та узагальнення були використані для формулювання висновків з дослідження після проведення та аналізу

отриманих результатів. Метод наукової абстракції використовувався для аналізу найважливіших економічних показників, що характеризують розвиток Королівства Норвегія. Графічний метод використовувався для підготовки рисунків і таблиць. Також в роботі використаний кореляційний та регресійний аналіз, та для аналізу часових рядів використовувався тренд-аналіз.

Інформаційною базою дослідження є джерела глобального інформаційного простору: праці вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджують питання міжнародних економічних відносин, статистичні дані Міністерства економіки та інвестицій Норвегії, офіційні публікації міжнародних організацій, оцінки глобальних інституцій, звіти Світової організації торгівлі, періодичні видання та ресурси глобального інформаційного середовища Інтернет.

Робота апробована в XIX науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» від 19.04.2024 р.

Робота складається зі вступу, 3 розділи, висновків; містить 99 сторінок тексту, 31 рисуноків, 13 таблиць. Список джерел включає 31 найменувань літератури, 46 електронних публікацій

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ "ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ДОХОДІВ"

1.1 Теоретичні аспекти дослідження економічного зростання та нерівномірного розподілу доходів населення

У сучасному світі питання, пов'язані з економічним зростанням та справедливим розподілом доходів серед населення, набувають все більшого значення при дослідженні національного та регіонального економічного розвитку. Розуміння теоретичних аспектів цих явищ є необхідним для розробки ефективної політики, спрямованої на підтримку сталого економічного зростання та зменшення нерівності доходів.

Аналіз теорії економічного зростання бере свій початок від Йозефа Шумпетера. На відміну від класиків, Шумпетер не сприймав нагромадження капіталу як ключовий чинник економічного зростання. Він підкреслював важливість концепції підприємця-новатора і називав її «героєм розвитку». Саме підприємницькі інновації та творчість, на його думку, роблять можливим економічний розвиток. Шумпетер вважав, що економічне зростання є незбалансованим і пояснював цей процес «природою стрибка». У результаті інновації підприємець заробляє багато грошей, але з часом конкуренти копіюють винахід, і прибутки починають падати.

Теорія економічного зростання Шумпетера ґрунтується на припущенні, що приватна власність, конкурентні ринки та ефективні фінансові ринки можуть сприяти створенню нових винаходів. Проте ці умови часто не виконуються в країнах без демократичних систем. Тому теорія Шумпетера зосереджена на демократичних та економічно розвинених країнах [52].

Артур Льюїс розробив ще одну теорію економічного зростання. Льюїс зосередився на проблемі бідних, але багатих на робочу силу країн. Хоча Льюїс підтримував загальні ідеї класичних економістів, він не до кінця погоджувався з їхнім поглядами та методами. Модель, запропонована Льюїсом, базується на

тимчасовому збереженні низького рівня життя. В результаті заощадження збільшують запас капіталу, що в довгостроковій перспективі призводить до зростання доходу. Таким чином, модель Льюїса передбачає, що відмінності між країнами збільшуватимуться в короткостроковій перспективі, які стануть запорукою рівності доходів у довгостроковій перспективі [29].

Саймон Кузнець розробив теоретичне обґрунтування теорії Льюїса, яке він назвав «кривою Кузнеця». Емпіричні дослідження довели існування економічної нерівності на ранніх стадіях зростання. Нерівність є найвищою на початкових етапах, коли робоча сила переміщується з сільського господарства в промисловість. Однак ця нерівність зникає, коли фактори виробництва концентруються в промислових центрах. Кузнець також виявив позитивну кореляцію між динамікою економічного зростання та збільшенням частки міського населення.

Однак теорія Льюїса містить припущення, які важко прийняти. Проблему бідності не можна переносити на далеке майбутнє. Збільшення накопичення капіталу буде досягнуто за рахунок скорочення споживання, і від цього найбільше постраждають найменш захищені верстви населення [28].

Через декілька років Волт Ростоу розробив іншу теорію економічного зростання. Як і Льюїс, Ростоу розглядав економічний розвиток у залежності від нагромадження капіталу і виділив п'ять стадій розвитку. На думку Ростоу, головною проблемою для бідних країн є досягнення третьої стадії, так званого злету. Проблема для бідних країн полягає в тому, щоб розірвати замкнене коло, яке склалося протягом багатьох років. Ростоу запропонував розірвати його через накопичення капіталу. Однак він визнавав, що якщо внутрішнє накопичення неможливе, необхідна зовнішня підтримка. Ростов також вважав, що перехід від сільського господарства до промисловості поширить економічне зростання на всю країну. У 1971 році Ростов додав шосту стадію економічного розвитку, яку він назвав стадією якості, що характеризується постійним поліпшенням якості товарів і послуг [50].

Термін «соціально-економічний розвиток» часто використовується в науковій літературі, щоб підкреслити зв'язок між вирішенням соціальних проблем та рівнем економічного розвитку. Він є процесом безперервних змін у матеріальній основі виробництва та у всіх різноманітних відносинах між соціальними групами та економічними суб'єктами.

Соціально-економічний розвиток - це складний і суперечний процес, в якому взаємодіють як позитивні так і негативні фактори, в якому періоди прогресу змінюються періодами занепаду. Екологічні катастрофи, соціальні конфлікти, потрясіння різного характеру можуть зупинити розвиток економіки країни, відкинути її на роки назад, а іноді призвести і до її остаточного зникнення [69].

Економічне зростання, в свою чергу є кількісними та якісними змінами в результатах виробництва та факторах виробництва, які в кінцевому підсумку підвищують суспільний добробут і забезпечують необхідний обсяг нагромадження капіталу [65].

Економічне зростання розуміється як збільшення кількості товарів і послуг, створених протягом певного періоду часу. Воно визначається різними факторами, найважливішими з яких є фактори пропозиції, попиту та розподілу:

- Фактори пропозиції визначають фізичний потенціал економічного зростання. До них відносяться: технологія, обсяг державного капіталу, кількість та якість трудових ресурсів, а також кількість та якість природних ресурсів.

- Фактор попиту визначає чи дозволяє макроекономічне середовище здійснювати такий рівень сукупних витрат, при якому наявні ресурси використовуються повністю. Несприятливе макроекономічне середовище призводить до уповільнення економічного зростання, оскільки ресурси використовуються не повністю;

•Фактори розподілу включають розподіл трудових, природних і фінансових ресурсів країни, які повинні бути розподілені таким чином, щоб максимізувати економічне зростання.

Також ще виділяють інституційні та соціокультурні фактори. У багатьох країнах сприятливе політичне, культурне та соціальне середовище мають значний позитивний вплив на економічне зростання., Торгівля, винахідництво, підприємництво та сільське господарство, є престижними видами діяльності, а люди, які ними займаються, отримують повагу. В довгостроковій перспективі економічне зростання залежить від політичної організації суспільства. У країнах, де політична система ґрунтується на демократичних принципах, процес укладання та реалізації угод часто відбувається набагато швидше, ніж у країнах з недемократичними та нерегульованими системами [68].

Економічний розвиток – це комплексний процес, що охоплює змінив в усіх областях економічного життя країни. Для оцінки рівня економічного розвитку країни використовується система показників:

- виробництво і споживання основних видів продукції на душу населення;
- показники ефективності економіки (які обчислюються на основі ВВП);
- валовий внутрішній продукт на душу населення (ВВП);
- національний дохід на душу населення;
- рівень та якість життя населення;

Рівень економічного розвитку країни відображається у виробництві та споживанні основних видів продукції на душу населення - транспортних засобів, мінеральних добрив, енергоспоживання, зерна, паперу, м'яса, молока тощо.

Показники економічної ефективності є найважливішими індикаторами стану економічного розвитку, оскільки вони показують ефективність використання найважливіших факторів виробництва - енерго- та матеріаломісткість, фондівіддачу, капіталомісткість, продуктивність праці тощо. – тощо [76].

Валовий внутрішній продукт (ВВП) є одним з найважливіших макроекономічних показників і являє собою кінцеву ринкову вартість усіх товарів і послуг, вироблених в країні протягом року для споживання, експорту та нагромадження в усіх секторах економіки, незалежно від національної приналежності використаних факторів виробництва. Валовий внутрішній продукт є важливим показником соціально-економічного розвитку країни. Розрахунок ВВП дозволяє оцінити ефективність виробництва і споживання, економічне зростання, продуктивність праці та дає уявлення про загальний добробут країни [67].

Національний дохід - це сума всіх доходів, отриманих економічними агентами в результаті використання національних економічних ресурсів у країні та за кордоном. Він відображає ступінь участі (частку) кожного власника ресурсів у національному виробництві. На відміну від ВВП, національний дохід статистично обчислюється на національній, а не регіональній основі [66].

Рівень життя - це показник економічного добробуту населення, що обчислюється реальним доходом на душу населення та кількістю людей, які перебувають за межею бідності. Якість життя - це ступінь збігу умов і рівня життя з науково обґрунтованими нормами або встановленими стандартами [75].

В економічній літературі виділяють декілька основних точок зору стосовно типів економічного зростання (рис.1.1).

Рис.1.1. Типи економічного зростання [73, 51, 71].

Перша – це в залежності від чого відбувається розширене відтворення, розрізняють два основних типи економічного зростання: екстенсивний та інтенсивний.

Екстенсивний тип економічного зростання досягається за рахунок підвищення ефективності роботи кількості функціонуючих виробничих одиниць при відносно незмінному їх діючому техніко-технічному факторі. Відповідно виділяють капітальний, трудовий і ресурсний підтипи екстенсивного економічного зростання. Відмінною і найбільш яскравою рисою екстенсивного типу виробництва є те, що за нього еластичність випуску по відношенню до засобів виробництва приблизно дорівнює одиниці, тобто для того, щоб отримати заданий обсяг випуску на додаткову одиницю продукції, необхідно збільшити вартість усіх засобів виробництва також на одиницю.

Інтенсивний тип економічного зростання визначається підвищенням продуктивності праці на основі оптимізації ефективності всіх факторів виробництва, тобто ефективного використання всього потенціалу виробництва. Окрім того, у складі інтенсивного є інноваційний тип економічного зростання. Сценарій регресивного типу зростання, що характеризується швидким падінням суспільної продуктивності в результаті загального процесу економічного зростання в певні періоди, міг (і мав би місце) в деяких країнах. Зокрема, подібне явище, відоме в літературі як трансформаційна стагнація, спостерігалось в 1990-х роках в усіх країнах СНД, в тому числі і в Україні. В умовах інтенсивного економічного зростання коефіцієнт еластичності є більшим за одиницю. Це означає, що в інтенсивній економіці для виробництва однієї додаткової одиниці заданого обсягу продукції необхідно збільшити витрати ресурсів менше, ніж на одиницю. Таким чином, вищий випуск не обов'язково означає вищі виробничі витрати, як в умовах екстенсивної економіки [72].

Однак, на практиці ці типи економічного зростання не проявляються в сучасних формах. Фактично вони виявляються як переважно екстенсивний, або як переважно інтенсивний тип економічного зростання. Нині шлях стрімкого інтенсивного розвитку є домінуючим у розвинених країнах [72].

Друга ж точка зору як темпами приросту населення, так і потребами та можливостями суспільства. Зміст цього підходу криється в працях Роя Харрода, який запровадив поняття природного, гарантованого та фактичного типів економічного зростання. Природне економічне зростання зумовлене насамперед зростанням чисельності населення, збільшенням потреб цього населення, а також прагненням кожного якнайповніше задовольнити свої духовні та матеріальні потреби, використовуючи при цьому всі потенційні можливості економічного зростання. Р. Харрод визначає гарантоване економічне зростання як деяку прогнозовану лінію розвитку, «...на якій підприємці налаштовані і задоволені тим, що вони роблять. Фактичне

зростання — це реальний рівень економічного зростання в результаті спільної дії природного та гарантованого економічного зростання» [51].

Третя перспектива базується на тому, що економічне зростання визначається продуктивними силами, обладнанням і технологією виробництва. У цьому випадку економісти розрізняють доіндустріальний (традиційна стадія суспільного розвитку), індустріальний та постіндустріальний типи економічного розвитку. Доіндустріальний тип розвитку характерний для національних економік, де сільське господарство є найважливішим сектором економіки і його частка у ВВП становить понад 50%. У розвинених капіталістичних країнах доіндустріальна фаза розвитку сільського господарства закінчилася в XIX столітті, але деякі економічно слаборозвинені країни переживають її і сьогодні. Доіндустріальний економічний розвиток часто супроводжується дуже низькими темпами економічного зростання. Розвиток індустріального типу характеризується зміною матеріальної основи виробництва, при якій промисловість приходить на зміну сільському господарству і починає відігравати ключову роль у національній економіці в цілому. Історично індустріальний розвиток у сучасних індустріальних країнах розпочався на початку XIX століття і триває до сьогодні. У ході цього розвитку відбулися важливі кількісні та якісні зміни в національних економіках цих країн [70].

Як і будь яке явище, економічне зростання може мати позитивні та негативні наслідки. Переваги включають більш ефективну економічну систему, вищий рівень життя, краще задоволення потреб людей, ліпші умови праці, підвищення рівня безпеки, більш справедливий розподіл, більшу соціальну підтримку бідних, збільшення можливостей допомоги фізичним та юридичним особам у вирішенні проблеми дефіциту ресурсів та ін. [73].

Незважаючи на свою важливу роль у забезпеченні добробуту суспільства, економічне зростання може мати ряд негативних побічних ефектів, найважливішими з яких є

1. Економічне зростання в індустріально розвинених країнах, які поглинають все більше сировини і закріплюють свою гегемонію на світових товарних ринках, може обмежувати економічне зростання в країнах, для яких це є умовою виживання;

2. Економічне зростання, засноване на надмірній експлуатації природних ресурсів країни, погіршує економічні умови для майбутніх поколінь;

3. Забруднення навколишнього середовища. Зі зростанням промислового виробництва, як правило, збільшується кількість шкоди, завданої довкіллю промисловими викидами. Висока ціна, яку суспільство змушене платити у вигляді погіршення стану довкілля за збільшення обсягів виробництва, робить проблему балансу між економічним зростанням та якістю довкілля ще більш гострою;

4. Економічне зростання, зумовлене технологічним прогресом, супроводжується заміщенням капіталу працею, що за певних умов може призвести до скорочення зайнятості.

Незважаючи на негативні наслідки економічного зростання, уряди часто надають пріоритет високим темпам економічного зростання, і це є чи не найважливішим показником їхнього успіху [71].

Термін «розподіл доходів» часто використовується для опису того, хто і скільки отримує доходу в компанії. У літературі існує дві основні концепції розподілу доходів: функціональний та персональний, або розподіл доходу на основі розміру. Функціональний розподіл показує, скільки доходу генерує кожен фактор виробництва. Іншими словами, він показує, як загальний дохід розподіляється між землею, працею і капіталом. Теорії, засновані на функціональному розподілі, припускають, що в суспільстві є лише три групи (або класи): робітники, капіталісти і землевласники, і що ці групи є однорідними.

Розподіл за розміром доходу показує, скільки осіб (або домогосподарств) отримують певний дохід, тобто як загальний дохід з усіх джерел розподіляється між окремими особами або домогосподарствами.

Інші підходи до розподілу доходів, які іноді використовуються для аналізу нерівності в доходах, включають ті, що розрізняють міські та сільські райони, а також регіони чи держави. Однак теоретичні дебати щодо нерівності доходів зосереджені на концепціях функціонального та сукупного розподілу доходів [5].

Класичний період характеризується тим, що він зосереджується виключно на функціональному розподілі. У своїх працях Адам Сміт обговорює причини багатства та розподіл виробництва між заробітною платою, рентою та прибутком, але не розробляє теорію детермінант цього розподілу. Саме Давид Рікардо ставить розподіл доходів у центр своїх міркувань.

Факторами виробництва є земля, капітал і праця, а загальний дохід розподіляється на ренту, прибуток і заробітну плату. Основна ідея теорії Рікардо полягає в тому, що лише тоді, коли менш продуктивна земля використовується у спосіб, який вимагає більше капіталу та/або праці, виникає диференціальна рента, що призводить до підвищення цін на сільськогосподарську продукцію. В результаті власники більш продуктивних земель отримують вищу ренту. Тому Рікардо підкреслює, що збільшення ренти є наслідком, а не причиною багатства. У системі Рікардо розподіл передуює обміну, тому розподіл ренти не залежить від попиту на кінцеву продукцію [5].

На думку Рікардо, в його праці «Про принципи політичної економії та оподаткування» (1817 р.), такий розподіл на користь землевласників перешкоджатиме прискоренню економічного зростання, а економіка зазнає стагнації, оскільки він вважав землевласників марнотратними і припускав, що економічне зростання фінансуватиметься за рахунок заощаджень капіталістів. Він також пропонував зменшити обмеження на імпорт та запровадити технологічні інновації, щоб досягти швидкого економічного зростання без збільшення кількості робочої сили та утримання заробітної плати на рівні прожиткового мінімуму. Ця пропозиція відображала думку про те, що економічне зростання вимагає не лише перерозподілу від землевласників до

капіталістів, але й акценту на нерівності між прибутками та заробітною платою [5].

Ще один теоретик Карл Маркс писав, що економічна ситуація відображає суспільство перехідного періоду, яке переживає зростання промислового виробництва і соціальні потрясіння, а економічний розрив між багатими і бідними збільшується. Центральне місце в цій нерівності доходів займає влада і засоби виробництва, що в умовах капіталізму призводить до непропорційного розподілу економічного зростання між власниками капіталу і робочої сили [48].

Аналіз теоретико-методологічних підходів у дослідженні економічного зростання та диференціації доходів свідчить про те, що ці процеси є комплексними та взаємопов'язаними. Спираючись на ідеї Й. Шумпетера, А. Льюїса, С. Кузнеця та інших, можна отримати глибинне розуміння причин і наслідків економічної нерівності.

1.2. Підходи до визначення основних причин нерівності доходів населення країн світу

Існує декілька підходів щодо визначення причин економічної нерівності доходів. Вони представлені нижче:

1. Підхід на основі людського капіталу

Згідно з традиційним підходом до людського капіталу, відмінності у винагороді достатньою мірою пояснюються індивідуальними характеристиками. Враховуючи, що працівники відрізняються один від одного за здібностями, навичками, досвідом та іншими індивідуальними характеристиками, які впливають на їхню продуктивність, цілком зрозуміло, що рівень індивідуальної винагороди має бути таким, щоб більш освічені люди заробляли більше, а менш освічені мали меншу винагороду. Дійсно, в більшості західних країн відмінності в освітньому рівні між етнічними групами є значними, що і визначає рівень індивідуальної винагороди. Отже,

відповідно до цього підходу, нижча заробітна плата іммігрантів є виправданою і пояснюється їхньою нижчою продуктивністю праці. Водночас, існує низка теоретичних підстав стверджувати, що для іммігрантів другого покоління з місцевими навичками людський капітал функціонує так само, як і для корінного населення, і друге покоління отримує таку ж віддачу від своїх навичок, як і корінне населення [49].

2. Специфічний для країни людський капітал

Для того, щоб розрізнити внутрішні та зовнішні джерела людського капіталу, а саме, чи набуваються навички та компетенції в країні походження, чи в країні призначення, використовується термін «специфічний для країни» людський капітал. Цей термін означає, що різниця між тим, що отримують мігранти і корінні жителі від цього капіталу, як очікується, зменшуватиметься в міру того, як мігранти залишатимуться в країні призначення: вони поступово набуватимуть специфічних для країни навичок, вивчаючи мову, накопичуючи досвід роботи на ринку праці і т.д. Очікується, що це призведе до скорочення розриву в оплаті праці між корінними жителями та мігрантами. Тому не варто очікувати, що саме специфічний для країни капітал ставить мігрантів другого покоління в не вигідне становище (з точки зору заробітку) порівняно з їхніми колегами, які народилися в цій країні [49].

3. Структурний підхід

Основна теза структурного підходу полягає в тому, що люди зі схожими виробничими здібностями часто отримують різну винагороду, оскільки структурне середовище, в якому вони працюють, суттєво відрізняється. Це середовище складається з трьох елементів: 1) посада або робота, яку обіймає особа, 2) організація, де знаходиться робота, і 3) ширший контекст організації, наприклад національний ринок праці. Не вигідне становище мігрантів другого покоління на транскордонному ринку праці пояснюється не лише загальним характером економіки та ринку праці, але й загальними процесами суспільного відтворення, особливо тими, що пов'язані з етнічними явищами, такими як

дискримінація та ксенофобія, поняттям належності до нації та можливістю набуття громадянства [51].

Теоретична та емпірична література пропонує низку глобальних та національних факторів, які можуть підсилювати один одного для пояснення тенденцій у нерівності доходів. До основних факторів належать такі:

1. Глобальні фактори, такі як технологічний прогрес, глобалізація та циклічність цін на сировинні товари, відіграють важливу роль. Наприклад, технологічний прогрес сприяв появі премії за навички, оскільки високоосвічені люди мають порівняльну перевагу у використанні нових технологій. У Західній Європі та США технологічний прогрес також означав втрату робочих місць для середнього класу - явище, відоме як поляризація робочих місць.

2. Специфічні для кожної країни фактори, такі як економічний розвиток та економічна стабільність, а також внутрішня політика, така як фіскальна інтеграція, перерозподільна податкова політика, лібералізація та дерегуляція ринків праці та товарів, відіграють важливу роль у поясненні еволюції нерівності між країнами [20].

3. До них також можна віднести і такі макроекономічні фактори як: інфляція та безробіття, рівень державних витрат, зовнішній борг та валютні резерви, динаміку валютного курсу та інші фактори. Зокрема, висока інфляція призводить до зростання нерівності, оскільки вона веде до перерозподілу ресурсів від людей з фіксованими номінальними доходами - як правило, найменш забезпеченої та найбіднішої частини населення. Однак за прогресивної системи оподаткування інфляція може зменшити частку доходу багатшої частини населення. Безробіття, в свою чергу, посилює нерівність, оскільки високий рівень безробіття погіршує становище людей, які перебувають на нижчих щаблях розподілу доходу. Напрямок впливу обмінних курсів та інших зовнішніх факторів на нерівність не є чітким. Вплив державних видатків залежить від структури видатків, зокрема частки соціальних трансфертів у державних видатках. Наприклад, якщо зовнішній

борг зростає, збільшення відсоткових виплат залишає меншу частку на соціальні трансферти, і перерозподільчий ефект державних видатків зменшується [2].

За гіпотезою «ринкових сил», зростання нерівності є реакцією на збільшення попиту на кваліфіковану робочу силу, тоді як глобалізація і поширення технологічного прогресу сприяли зниженню бар'єрів для торгівлі та мобільності. Прихильники глобалізації як першопричини нерівності стверджують, що глобалізація обмежує вибір держав і робить уряди колективно безсилими у боротьбі з нерівністю. Опоненти визнають, що глобалізація справді має глибокі структурні наслідки для економік, але її вплив на ступінь впливу, який мають національні уряди, опосередкований індивідуальним політичним вибором. Основна проблема, пов'язана з приписуванням причини нерівності глобалізації, полягає в тому, що ступінь зростання нерівності значно відрізняється в різних країнах, навіть якщо всі вони зазнали однакових наслідків глобалізації [31].

Нові інформаційні технології призвели до швидкого підвищення продуктивності та добробуту, але також відіграли важливу роль у зростанні премій за кваліфікацію, що призвело до посилення нерівності в трудових доходах. Це пов'язано з тим, що технологічні зміни можуть непропорційно збільшити попит на капітал і кваліфіковану робочу силу порівняно з низькокваліфікованою або некваліфікованою працею через ліквідацію багатьох робочих місць за рахунок автоматизації або підвищення рівня кваліфікації, необхідного для отримання або збереження цих робочих місць.

Поглиблення фінансових ринків може надати домогосподарствам та бізнесу кращий доступ до ресурсів для задоволення їхніх фінансових потреб, таких як заощадження на пенсію, інвестиції в освіту, використання можливостей працевлаштування та реагування на потрясіння. Поглиблення фінансових ринків у поєднанні з більш інклюзивними фінансовими системами може покращити розподіл ресурсів та зменшити нерівність у доходах. Однак теорія припускає, що фінансовий розвиток може приносити користь багатим

на ранніх стадіях розвитку, але в міру розвитку економіки вигоди від нього розподіляються більш широко. Насправді, деякі дослідження виявили, що фінансовий розвиток, вимірюваний як відносна частка банківського та фондового секторів в економіці, збільшує доходи найвищих верств населення на ранніх стадіях розвитку. Крім того, нерівність може збільшуватися, оскільки люди з вищими доходами та активами мають непропорційно більшу частку доступу до фінансування, що сприяє подальшому збільшенню премії за кваліфікацію та, можливо, повернення капіталу [12].

Існує теорія, яка тісно пов'язана з глобалізаційними процесами та технологічними змінами – це теорія «суперзірок», запропонована Шервіном Розеном у 1981 р. Третьою гіпотезою, тісно пов'язаною з попередніми двома, є теорія «суперзірок», запропонована Шервіном Розеном (1981). Згідно з цією теорією, заробітна плата найкращих у кожній галузі з часом зростає порівняно із заробітною платою інших, оскільки глобалізація і технології дають змогу найкращим продавати свої навички на зростаючому ринку, який витісняє попит з боку не найкращих. Це найлегше спостерігати на прикладі працівників індустрії розваг, але може бути застосовано і до інших професій [54].

Інший погляд полягає в тому, що зростання нерівності можна певною мірою пояснити практикою оплати праці керівників. Значна частина винагороди керівників виплачується у формі опціонів на акції, і майже всі опціони на акції, коли вони реалізуються, розглядаються в податкових деклараціях як виплати заробітної плати. Тому вартість реалізованих працівниками опціонів на акції часто включають у показники доходу, що використовуються в літературі, присвяченій питанням нерівності доходів. Зрозуміло, що з часом оплата праці керівників значно зросла, але існує багато дискусій щодо того, чому це сталося і чи є достатня кількість керівників, щоб пояснити значну частину зростання доходів [26].

Більш гнучкі інститути ринку праці можуть сприяти динамізму економіки, перерозподіляючи ресурси на користь більш продуктивних фірм і

дозволяючи їм реструктуризуватися. Однак більша гнучкість може бути важкою для працівників, особливо низькокваліфікованих, і тому відіграє важливу роль у поясненні еволюції нерівності. Зниження рівня об'єднання в профспілки (щільності профспілок) може посилити нерівність в оплаті праці через зменшення відносної переговорної сили працівників. У країнах з розвинутою економікою зниження мінімальної заробітної плати відносно середньої заробітної плати асоціюється зі зростанням нерівності, тоді як зниження щільності профспілок тісно пов'язане зі збільшенням частки найвищих доходів. Деякі дослідження також підкреслюють, що нерівність в оплаті праці та вища частка зайнятості на умовах неповного робочого дня і строкової зайнятості асоціюються зі зростанням нерівності в доходах у деяких країнах з розвинутою економікою. Вплив багатьох заходів на ринку праці, таких як реформи законодавства про захист зайнятості, на нерівність є менш очевидним, оскільки вони впливають як на розподіл доходів, так і на рівень зайнятості, іноді в суперечливий спосіб. У багатьох країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, негнучкі правила оплати праці та звільнення, положення про захист зайнятості, а також слабкі системи гарантування доходів часто збільшують нерівність в оплаті праці, заохочуючи неформальну зайнятість [12].

Середній дохід на душу населення сільського населення зазвичай нижчий, ніж у міського. Це зумовлено вищою концентрацією капіталу та більшою ефективністю його використання внаслідок ряду об'єктивних факторів, таких як рівень освіти, доступ до фінансів та кваліфікованої робочої сили. Нерівність у відсоткових частках у розподілі для сільського населення дещо вужча, ніж для міського населення, навіть якщо базуватися на річному доході [55].

Працівники з освітою, нижчою за середню, зазнають меншого зростання заробітної плати, ніж працівники з вищою освітою та ступенем аспіранта. Оголошення про багатомільйонні зарплати та бонуси (навіть у важкі економічні часи), які отримують високопосадові працівники, посилюють цю різницю в доходах [27].

Незважаючи на те, що люди з високим рівнем доходу сплачують податки більший відсоток свого доходу, ніж люди з низьким доходом, федеральне оподаткування не зупинило зростання нерівності доходів. Це може бути пов'язано з певною податковою політикою, наприклад політикою, пов'язаною з корпоративним оподаткуванням, ставками податку на приріст капіталу та зниженням податку на прибуток, яка приносить більше користі тим, хто має вищий дохід, ніж тим, хто має нижчий [27].

Причини нерівності доходів можуть бути пояснені різними теоретичними підходами, зокрема, людським капіталом, структурними особливостями економіки та наслідками глобалізації. Технологічний прогрес та економічна інтеграція, наприклад, підвищують вартість кваліфікації та створюють проблеми для низькокваліфікованих працівників. Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу, включаючи сприяння інклюзивному економічному зростанню та реалізацію політики, що враховує специфічні для країн фактори.

1.3. Методика дослідження диференціації доходів населення та економічного зростання Норвегії

Наукова процедура - це процедура, в якій послідовно виконуються завдання, пов'язані з дослідженням, і досягається мета дослідження. Наукова процедура ґрунтується на певній методології. Її зміст обґрунтовується методологією. Метою наукової процедури є успішна реалізація мети дослідження. Водночас наукова процедура стосується застосування методів дослідження.

Наукові процедури можна класифікувати по-різному. Одна з можливих класифікацій ґрунтується на способі пояснення або інтерпретації проблеми, що розглядається, в кожному конкретному випадку.

З точки зору узагальнення, найбільш загальними методами є так звані загальнонаукові методи. Вони можуть універсально використовуватися в

наукових дослідженнях. Найважливішими з них є аналіз та синтез, індукція та дедукція, порівняння та аналогія [53].

Терміни «аналіз» і «синтез» походять з (класичної) грецької мови і буквально означають «роз'єднувати» і «зводити разом» відповідно. Ці терміни використовуються в більшості сучасних дисциплін, від математики і логіки до економіки і психології, для опису подібних дослідницьких процедур. Загалом, аналіз визначається як процес розбиття ментального або змістовного цілого на частини або компоненти. Синтез визначається як протилежний процес: об'єднання окремих елементів або компонентів в єдине ціле.

Аналіз і синтез, як наукові методи, завжди йдуть пліч-о-пліч, вони доповнюють один одного. Кожен синтез ґрунтується на результатах попереднього аналізу, а кожен аналіз потребує подальшого синтезу для перевірки та корекції результатів. У цьому контексті немає сенсу вважати, що один метод кращий за інший.

Однак існують важливі ситуації, коли один метод може вважатися більш доречним, ніж інший. Це стосується питання про те, який метод є найбільш доречним як основний метод або головна відправна точка для вивчення системи або об'єкта наукового дослідження [61].

Використання індукції починається зі збору даних на певну тематику. Після того, як зібрано значну кількість даних, дослідник робить перерву в зборі даних, щоб відступити назад і отримати загальне уявлення про дані. На цьому етапі він шукає закономірності в даних і намагається розробити теорію, яка може пояснити ці закономірності. Таким чином, коли дослідники застосовують індуктивний підхід, вони починають із серії спостережень, а потім переходять від цього конкретного досвіду до більш загального набору припущень про цей досвід. Іншими словами, вони рухаються від даних до теорії або від часткового до загального.

Використання дедукції, починають з переконливої соціальної теорії, а потім перевіряють наслідки цієї теорії за допомогою даних. Іншими словами, використовуються ті самі кроки, що й індуктивні дослідження, але в

зворотному порядку і рух йде від загального до більш конкретного рівня. Дедуктивний дослідницький підхід більше асоціюється з науковим пошуком. Дослідник вивчає те, що роблять інші, читає існуючі теорії про явище, яке він вивчає, а потім перевіряє гіпотези, які випливають з цих теорій [22].

Порівняльний аналіз - це системний підхід, який використовується для оцінки та порівняння двох або більше активів, змінних або варіантів для виявлення подібностей, відмінностей і закономірностей. Він передбачає оцінку сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, пов'язаних з кожним активом або варіантом, з метою прийняття обґрунтованих рішень.

Основна мета порівняльного аналізу - забезпечити структуровану основу для процесу прийняття рішень: сприяння обґрунтованому вибору, виявлення тенденцій і закономірностей, підтримка вирішення проблем, підвищення прозорості, зниження ризиків, оптимізація розподілу ресурсів, забезпечення постійного вдосконалення [62].

Аналогія - це метод, який використовує аналог (тобто ідеальний або матеріальний об'єкт, який адекватно відображає досліджуваний процес або об'єкт), за допомогою якого висновок про наявність ознаки у досліджуваного об'єкта робиться на основі подібності, що існує в інших ознаках.

Аналогія також може бути визначена шляхом моделювання. У цьому випадку аналогія повинна називатися «передача інформації» від прототипу до моделі і назад [18].

Методологічні підходи передбачають використання статистичних та економетричних методів, які дозволяють комплексно проаналізувати зв'язок між нерівністю доходів та економічним розвитком. Також важлива роль відводиться інституційним факторам, які можуть впливати на ефективність використання доходів і ресурсів в економіці.

Одним із головних аспектів дослідження економічної нерівності є вибір індикаторів для вимірювання диференціації доходів. До основних інструментів кількісного аналізу диференціації належать такі показники, як індекс Джині та коефіцієнт Пальма. Також для дослідження взаємозв'язків, використовують

часто кореляційний та регресійний аналізи, а для прогнозування економічних показників – тренд-аналіз.

Індекс Джині - це показник нерівності, який часто асоціюється з описовими підходами до вимірювання нерівності.

Він є комбінованим показником нерівності і, як і багато інших показників нерівності, є синтетичним індексом. Тому його особливістю є те, що він надає сукупну інформацію про розподіл доходів і не надає жодної інформації про характеристики розподілу доходів, такі як його місцезнаходження та форма [56].

Індекс Джині був розроблений Коррадо Джині в 1912 році і тісно пов'язаний з відображенням нерівності доходів кривою Лоренца. А саме, він вимірює відношення площі між кривою Лоренца та лінією рівномірного розподілу до площі максимальної концентрації [30].

Він вимірює нерівність за шкалою від 0 до 1, де вищі значення вказують на вищу нерівність. Іноді це може бути показано у відсотках від 0 до 100%, що називається «індексом Джині» [25].

Значення 0 означає повну рівність: усі мають однаковий дохід. Значення 1 означає повну нерівність, коли одна особа отримує весь дохід, а всі інші не отримують нічого.

Зазвичай він використовується як міра нерівності доходів, але його можна використовувати для вимірювання нерівності будь-якого розподілу — наприклад, розподілу багатства або навіть тривалості життя [25].

Існує ще один альтернативний коефіцієнт, який є додатковою мірою нерівності доходів або багатства, яка фокусується на відносній частці доходу найвищих і найнижчих верств населення. Він був запропонований у 2010 році економістом Алексом Кобхемом як доповнення до коефіцієнта Джині [32].

Коефіцієнт Пальми зіставляє дохід або частку багатства 10% найбагатшого населення (найбагатші) з доходом або часткою багатства 40% найбіднішого населення (найбідніші). Коефіцієнт отримав назву на честь чилійського економіста Габріеля Пальми, який його розробив.

Коефіцієнт Пальми розраховується наступним чином:

1. Частка доходу або багатства 10% найбагатших верств населення: показує частку загального доходу або багатства, що належить 10% найбагатших верств населення.
2. Частка доходу/багатства 40% населення: це частка загального доходу/багатства 40% населення.
3. Коефіцієнт Пальми: частка доходу або багатства 10% найвищих доходів або багатства, поділена на частку доходу або багатства 40% найнижчих доходів або багатства [32].

Коефіцієнт Пальми - це простий та інтуїтивно зрозумілий показник нерівності доходів і багатства, який фокусується на крайнощах розподілу доходів і багатства. Він висвітлює відносні відмінності між найбагатшими і найбіднішими верствами населення і дає більш чітку оцінку розподілу доходу або багатства в суспільстві.

Якщо він менше 1, це вказує на те, що найбідніші 40% населення мають більшу частку доходу або багатства, ніж найбагатші 10% населення [32].

Якщо коефіцієнт Пальми дорівнює 1, це означає, що 40% населення з найменшим доходом і 10% населення з найбільшим багатством мають однакову частку доходу або багатства [32].

Якщо він більше 1, це вказує на те, що 10% населення з найвищими доходами або багатством мають більшу частку, ніж 40% населення з найнижчими доходами.

Коефіцієнт Пальми є корисним доповненням до коефіцієнта Джині для розуміння нерівності за доходами або багатством серед населення, але важливо зазначити, що обидва показники мають обмеження і повинні використовуватися в поєднанні з іншими показниками для більш повної оцінки нерівності [32].

Стосовно кореляції, то її ступінь вимірюється коефіцієнтом кореляції, який позначається r . Цей коефіцієнт іноді називають коефіцієнтом кореляції Пірсона на честь його автора і є мірою лінійної кореляції. Коефіцієнт кореляції

вимірюється за шкалою від + 1 до 0 і - 1. Загальна кореляція між двома змінними виражається як + 1 або -1. Кореляція є позитивною, якщо одна зі змінних зростає зі збільшенням іншої, і негативною, якщо одна зі змінних зменшується зі зменшенням іншої. Повна відсутність кореляції виражається як 0 [9].

Регресія, в свою чергу, являється способом математичного вибору того, яка зі змінних насправді має вплив. Він відповідає на питання. Які фактори є важливими? Як ці фактори взаємодіють? І, можливо, найважливіше, наскільки ми впевнені у всіх цих факторах?

У регресійній моделі ці фактори називаються «змінними». У вас є залежна змінна - головний фактор, який ви намагаєтеся зрозуміти або передбачити. Потім є незалежні змінні - фактори, які, як передбачається, впливають на залежну змінну [1].

Ці підходи доповнюють один одного, створюючи цілісну картину нерівності, яка враховує об'єктивні та суб'єктивні показники добробуту, що є ключовим для формування ефективної соціальної та економічної політики.

Висновки до першого розділу

За результатами проведеного дослідження теоретико-методичних основ поняття «диференціація доходів», можна зробити такі висновки:

1. Економічне зростання та диференціація доходів є актуальними питаннями сучасної економіки, які потребують уваги як теоретиків, так і практиків. Різні моделі економічного розвитку розкривають основні підходи до цього питання. Основні теорії, запропоновані такими економістами, як Йозеф Шумпетер, Артур Льюїс, Саймон Кузнець, Волт Ростоу та іншими, підкреслюють роль інновацій, підприємництва, нагромадження капіталу, соціальних і політичних чинників у досягненні сталого економічного зростання. Ці теорії також аналізують нерівність доходів та її вплив на економічний розвиток і соціальну стабільність. Підхід до розподілу доходів

враховує функціональні та особистісні аспекти, зосереджуючись на взаємодії між працею, капіталом та іншими факторами виробництва.

2. Аналізуючи причини нерівності доходів у світі, можна виділити багато підходів до пояснення цього явища. Людський капітал, рівень освіти та навичок працівників, а також характеристики національних ринків праці відіграють ключову роль. Структурний підхід підкреслює важливість середовища, в якому працюють люди, включаючи організацію та контекст економіки. Глобалізація і технологічний розвиток також сприяють посиленню нерівності, збільшуючи попит на кваліфіковану робочу силу і ставлячи в не вигідне становище некваліфікованих працівників. Розвиток фінансових ринків, особливо на їхніх ранніх стадіях, може посилювати нерівність, оскільки вигоди з більшою ймовірністю отримують заможніші групи населення.

3. Нерівність доходів має значний вплив на економічне зростання та соціальну стабільність. Для аналізу нерівності та вимірювання рівня нерівності доходів використовуються різні інструменти, такі як крива Лоренца, індекс Джині, квінтилі та децилі. Коефіцієнт Пальми є додатковим інструментом, який дає змогу глибше проаналізувати розрив між найбагатшою та найбіднішою частиною населення. Для оцінювання нерівності використовується методологія, яка базується на поєднанні статистичних, економетричних та інституційних чинників, що дозволяє проаналізувати вплив економічних процесів на розподіл доходів.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН І ОСОБЛИВОСТІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДОХОДІВ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ

2.1. Структура й динаміка доходів населення країни

Диверсифікація доходів є одним з найважливіших елементів на шляху соціально-економічного розвитку кожної країни, і Норвегія не є виключенням. Аналізуючи структуру та динаміку доходів у Королівстві Норвегія, ми можемо не лише визначити ступінь нерівності між різними соціально-економічними групами, а й з'ясувати, як зміни в доходах відбиваються на добробуті громадян та економічному зростанні загалом.

Для того, щоб більш детально проаналізувати економічне зростання та нерівність доходів, необхідно почати з демографічних показників, оскільки структура та динаміка населення має прямий вплив на економічні процеси та рівень добробуту в країні.

З рис.2.1, можемо стверджувати, що норвезька демографічна ситуація в досліджуваній період характеризується стабільним зростанням населення, але при цьому спостерігаються певні коливання темпів приросту. У 2013 р. населення Норвегії становило 5,05 млн осіб і, як зазначено, у 2024 році його чисельність зросла до 5,58 млн осіб, тобто за 11 років воно збільшилося більш ніж на півмільйона осіб [43].

Протягом цього періоду щорічний приріст населення поступово знижувався до 2021 року, після чого відбулося часткове відновлення. Варто зазначити, що у 2013 році річний темп приросту становив 1,23%, що було найвищим показником за весь розглянутий період. Проте потім темпи зростання сповільнилися, досягнувши мінімуму в 0,54% у 2021 році. У подальшому річний темп приросту набув позитивної динаміки, особливо у 2022 році, коли він збільшився до 0,9%, а у 2023 році - до 1,14%, що є найвищим показником з 2014 року. У 2024 році темпи приросту населення

дещо знизився до 1,04%, але все ще залишається вищим за середні показники попередніх років [43].

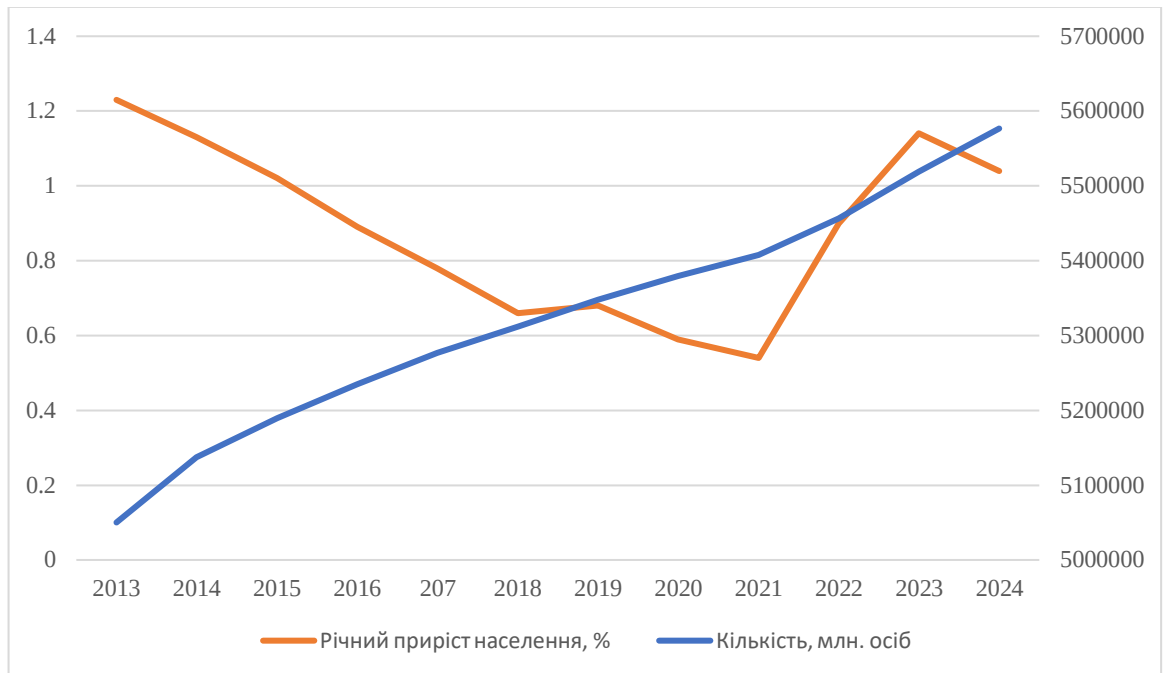

Рис. 2.1. Чисельність та річний приріст населення в Норвегії [43]

Зростання населення Норвегії в період з 2013 по 2024 рік - це лише один з показників загальної соціально-економічної ситуації в країні. Аналіз рівня річного доходу є важливим елементом оцінки рівня добробуту громадян та загальної економічної стабільності. Оскільки дохід напряму впливає на споживчі настрої, соціальну мобільність та рівень диверсифікованості суспільства, аналіз його динаміки дозволяє краще зрозуміти, як зміни в економіці впливають на повсякденне життя норвежців. Динаміка річного доходу домогосподарств Норвегії продемонстрована на рис.2.2.

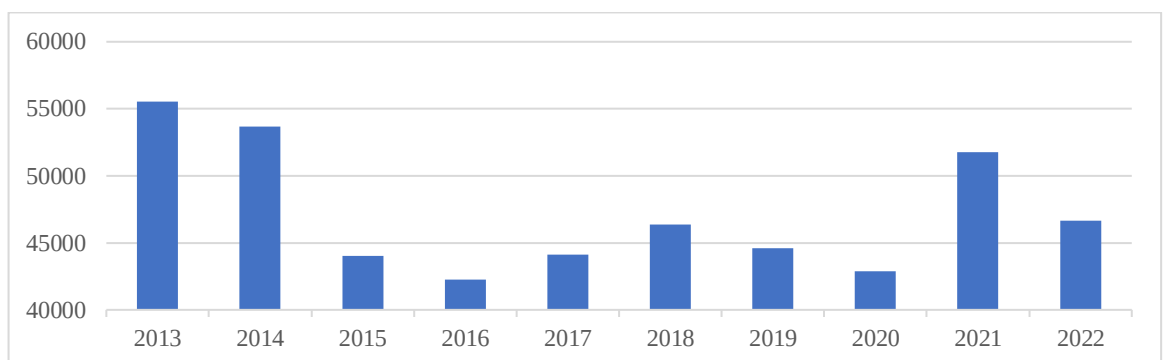

Рис. 2.2. Річний дохід домогосподарства на душу населення, тис. дол. США, 2013-2022 рр. [41]

Згідно з представленими даними, середньорічний дохід на душу населення в Норвегії у 2013 році становив 55 518,07 дол. США, що є найвищим показником за весь період 2013-2020 рр. У 2014 році рівень доходів впав до 53 683,27 дол. США, що свідчить про появу негативної тенденції. У 2015 році дохід ще більше знизився до 44 041,62 дол. США, що свідчить про суттєвий занепад економічної ситуації в країні [41].

Найнижчий середньорічний дохід у розмірі 42 268,06 дол. США був зафіксований у 2016 році. Це вказує на те, що тиск на доходи домогосподарств посилювався, що позначилося на споживанні та соціальній стабільності в країні. Проте у 2017 році спостерігається плавне відновлення: доходи населення зросли до 44 112,01 дол. США та 46 363,28 дол. США у 2018 році. Цей проміжок часу відзначається стабілізацією економічної ситуації та деяким відновленням доходів домогосподарств [41].

Після часткового відновлення у 2018 році відбулися більш несприятливі зміни у 2019 році, коли річний дохід впав до 44 586,34 дол. США, а потім і до 42 870,62 дол. США у 2020 році. Цей період збігся з глобальною пандемією COVID-19, яка мала значний негативний вплив на економіку багатьох країн, у тому числі й Норвегії, що призвело до зниження доходів домогосподарств через локдауни, торговельні обмеження та зростання безробіття [41].

Ситуація докорінно змінилася у 2021 році, коли середньорічний дохід зріс на 20,6 % порівняно з попереднім роком до 51 753,96 дол. США. Однак у 2022 році він знову знизився до 46 675,16 дол. США, що свідчить про нестійкість доходів і імовірний вплив зовнішньоекономічних чинників [41].

Аналізуючи доходи домогосподарств, можна зробити деякі висновки про рівень економічного добробуту та здатність забезпечувати стабільне споживання і соціальну підтримку. Однак для кращого розуміння необхідно також приділити увагу структурі домогосподарств, яка значною мірою впливає на розподіл доходів у суспільстві, структуру споживання та загальні економічні процеси [14].

За останні десятиліття демографічна структура в Норвегії значно змінилася, особливо з точки зору кількості та типів домогосподарств. Згідно з останніми даними, загальна кількість приватних домогосподарств у Норвегії становила 2 581 721 у 2023 році (табл.2.1), збільшившись до 2 617 268 у 2024 році. Серед домогосподарств, привертає увагу значна частка домогосподарств, що складаються з однієї особи. Кількість таких домогосподарств зросла з 1 047 741 у 2023 році до 1 067 725 у 2024 році, що становить понад 40% від загальної кількості домогосподарств з однією особою [14].

Частка бездітних пар також є значною - 628 822 пари у 2023 році та 636 291 пара у 2024 році. Пари, які мають менше дітей менше 17 років, поділяються на дві категорії: з однією-двома дітьми та з трьома і більше дітьми. Кількість таких пар з дітьми у віці 0-17 років дещо зменшилась до 302 437 у 2023 році та 300 651 у 2024 році. Кількість пар з трьома і більше дітьми становить 185 632 у 2023 році та 187 170 у 2024 році [14].

Таблиця 2.1

Чисельність сімей та домогосподарств, 2023-2024 рр.

	2023	2024
Приватні домогосподарства	2 581 721	2 617 268
Самотні	1 047 741	1 067 725
Сімейні пари без дітей	628 822	636 291
Сімейні пари з дітьми 0-17 р.	302 437	300 651
Сімейні пари з дітьми 0-17 р.	185 632	187 170
Одинока мати/батько з дітьми 0-17 р.	107 184	108 371
Односімейні домогосподарства з дорослими дітьми	185 299	186 716
Двоє і більше сімей без дітей 0-17 р.	93 225	97 755
Дві та більше родини з дітьми 0-17 р.	31 381	32 589
Особи в приватних домогосподарствах	5 452 264	5 508 712
Кількість осіб на домогосподарство	2,11	2,10
Населення за типом домогосподарств	5 479 350	5 539 416
Приватні домогосподарства	5 452 264	5 508 712
Односімейне господарство	5 058 533	5 097 789
Домогосподарства з двох і більше сімей	393 731	410 923
Інші домогосподарства	27 086	30 704
Приватні домогосподарства	2 581 721	2 617 268
Самотні	1 047 741	1 067 725

Джерело: [14].

Сім'ї з одним із батьків також відіграють важливу роль у соціально-економічній структурі Норвегії. Кількість таких родин становить 107 184 у

2023 році та 108 371 у 2024 році. Також варто зазначити, що є ще одна окрема група домогосподарств з самотніми батьками з дорослими дітьми, яка становитиме 185 299 у 2023 році та 186 716 у 2024 році [14].

Аналіз доходів домогосподарств після сплати податків за видами доходів дає детальнішу характеристику економічної ситуації та показує, як демографічні фактори впливають на соціальний розподіл доходів. Враховуючи минулі зміни в структурі домогосподарств та загальні тенденції зростання і падіння доходів, ці дані дозволяють зробити певні висновки про економічне становище та динаміку добробуту окремих груп населення [19].

У 2022 році середній дохід домогосподарств після сплати податків у Норвегії становить 590 400 норвезьких крон (табл.2.2), що на 1,4% нижче, ніж у попередньому році, що вказує на економічні труднощі. Доходи значно варіюються залежно від групи домогосподарств. Для прикладу, дохід самотніх осіб віком до 45 років становить 362 300 норвезьких крон, не змінившись порівняно з попереднім роком, але збільшившись на 6,2% за п'ятирічний період; дохід самотніх осіб віком 45-64 роки вищий - 387 200 норвезьких крон, але зменшився на 0,6%; дохід осіб віком 65 років і старше становить 311 700 норвезьких крон, також зменшившись на 0,5%; дохід осіб віком 50 років і старше становить 370 000 норвезьких крон, зменшившись на 0,5%. Найвищий дохід мали бездітні пари: 749 900 норвезьких крон для осіб віком до 45 років (збільшення на 0,4%), тоді як дохід пар віком від 45 до 64 років становив 917 800 норвезьких крон (зменшення на 1,1%) [19].

Дохід старших пар також знизився на 0,8% до 666 800 норвезьких крон. Найвищі доходи мали пари з дітьми у віці 0-6 років, вони отримали 927 500 норвезьких крон (-0,3%), а пари з дітьми у віці 7-17 років - 1 064 000 норвезьких крон (-0,7%). Пари з дітьми старшого віку (18 років і старше) отримали 1 198 200 норвезьких крон (-0,2%), тоді як батьки-одиначки з дітьми до 17 років мали значно менший дохід - 487 300 норвезьких крон (-0,8%).

Таблиця 2.2

Дохід після оподаткування домогосподарств за типом домогосподарства,
2022 р., тис. норв. крон

Тип домогосподарства	Середній дохід після оподаткування	Відсоткова зміна	
	2022	2021-2022	2017-2022
Всі домогосподарства	590 400	-1,4	-0,6
Самотні, до 45 р.	362 300	0,0	6,2
Неодружені, 45-64 р.	387 200	-0,6	1,0
Самотні, 65 р. і старше	311 700	-0,5	0,5
Сімейні пари без дітей, найстарша особа до 45 р.	749 900	0,4	6,5
Сімейні пари без дітей, найстарша особа 45-64 р.	917 800	-1,1	3,1
Сімейні пари без дітей, найстарша особа 65 р. і старше	666 800	-0,8	-0,2
Сімейні пари з дітьми 0-6 р.	927 500	-0,3	4,5
Сімейні пари з дітьми 7-17 р.	1 064 000	-0,7	2,8
Сімейні пари з дітьми, старша дитина 18 р. і старше	1198 200	-0,2	3,6
Одинокa мати/батько з дітьми 0-17 р.	487 300	-0,8	2,1
Одинокa мати/батько з дітьми від 18 р.	660 800	0,3	3,4

Джерело: [19].

Графічно побачити частки різних типів домогосподарств за доходами після оподаткування зображено на рис. 2.3. [19].

Як бачимо, диференціація доходів є вагомим фактором для розуміння соціальної нерівності в країні. Це доводять і дані про частку населення за класами доходів у період 2019-2029 років, за допомогою яких можна дослідити динаміку та зміни у складі вищого, середнього та нижчого класів [58].

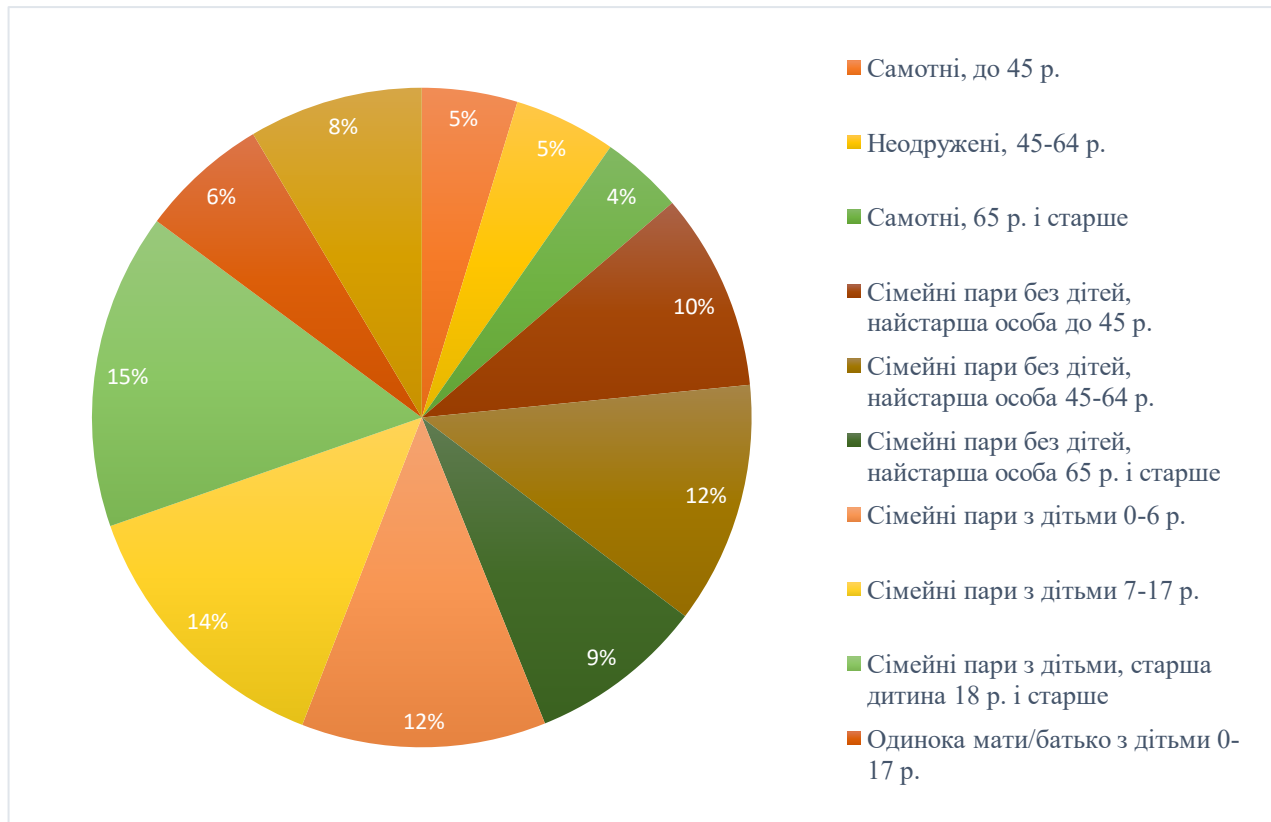

Рис. 2.3. Дохід після оподаткування домогосподарств за типом домогосподарства, 2022 р., тис. норв. крон [19].

Згідно з рис.2.4, середній клас становить більшість населення Норвегії, хоча його частка дещо різниться з року в рік. У 2019 році середній клас становив 73,62% населення, а в 2020 році його частка вже становила 75,49%, що демонструє тенденцію до зростання. Але починаючи з 2021 року вона поступово зменшилася до 69,51% у 2022 році і стабілізувалася на рівні 75% упродовж наступних років [58].

Вищий клас, тобто люди з високими доходами, демонструє помітну мінливість. У 2019 році їхня частка складала 23,89%, але зменшилася до 21,79% у 2020 році. 2021 року вона зросла до 26,38%, а у 2022 році - до 29,16%, що є максимальним показником за досліджуваний період. Однак у 2023 році спостерігається різке падіння до 21,7%. У 2029 році очікується стабілізація частки вищого класу на рівні 23,2% [58].

Частка низького класу все ще залишається відносно незначною, коливаючись між 1,27% та 2,71%. У 2020 році вона збільшилася до 2,71% з 2,49% у 2019 році. Надалі, починаючи з 2021 року, частка підкласу почала

знижуватися, досягнувши 1,33% у 2022 році. У наступні роки частка коливалася між 1,27% і 1,38%, майже не змінюючись, що свідчить про стійкість цієї групи населення [58].

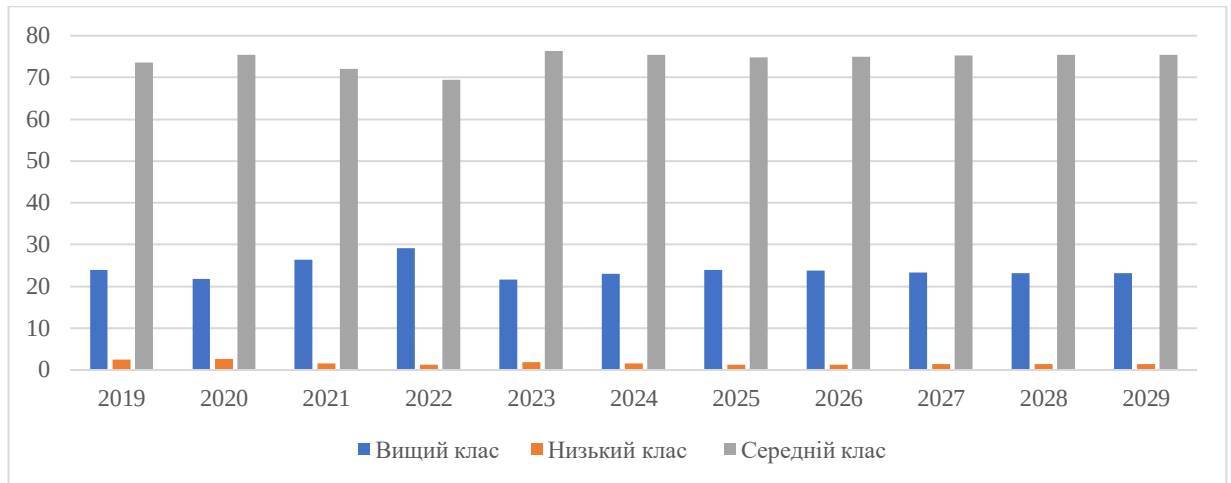

Рис. 2.4. Частка населення за класом доходу, %, 2019-2029 рр. [58].

Структура доходів за stratami показує, що загальний розподіл доходів у Норвегії зазнав значних коливань протягом останніх років. На особливу увагу заслуговує динаміка нерівності між 10% найбагатших і 50% найбідніших верств населення, що характеризує ступінь економічної диференціації та зміну фінансової стабільності різних соціальних груп. Частка доходу до оподаткування 10% найбагатшого населення продовжувала зростати з початку 2000-х років, досягнувши піку в 2008 році (34,3%), а потім трохи знизилася, стабілізувавшись в наступні роки на рівні 30%-32% (рис.2.5.) [45].

Рис.2.5. Динаміка нерівності доходів населення Норвегії, %, 2000-2022 рр. [45].

Аналіз нерівності після сплати податків показує, що податкова система Норвегії має значний вплив на зменшення нерівності доходів: у 2020 році частка доходу після сплати податків 10% найбагатшого населення поступово зменшилася до 18% у 2022 році, тоді як частка нижчої половини населення зросла до 38,7% (рис.2.6). Це вказує на те, що перерозподільчі механізми та державна політика є більш ефективними у підтримці менш захищених домогосподарств. Ґрунтовний аналіз динаміки нерівності доходів підтверджує, що за останні роки відбулися позитивні зміни в економічному становищі малозабезпечених норвежців і що держава відіграє активну роль у підтриманні соціальної справедливості та зменшенні економічної нерівності [45].

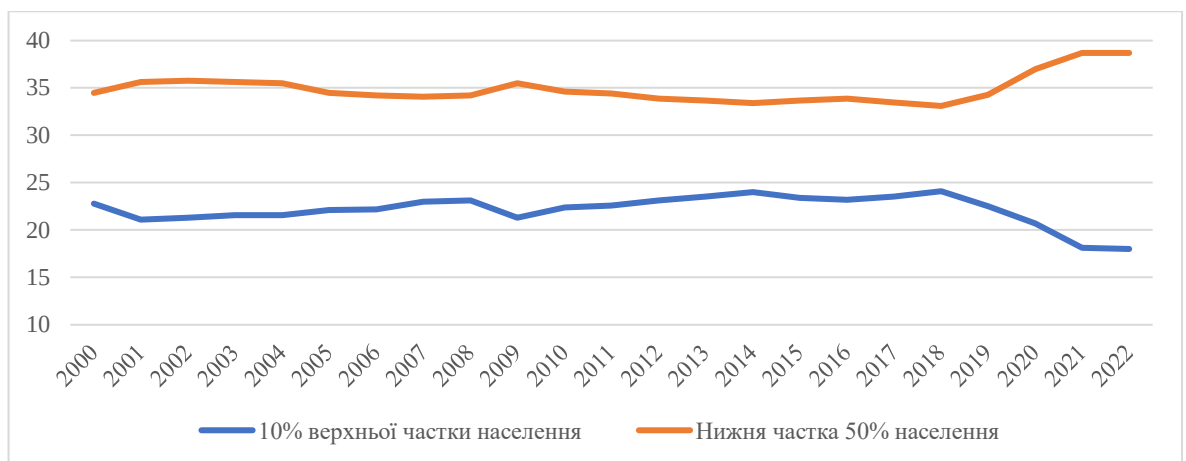

Рис.2.6. Динаміка нерівності доходів населення Норвегії після оподаткування, %, 2000-2022 рр. [45].

Дослідження споживання домогосподарств дають змогу визначити основні споживчі пріоритети та проаналізувати, як зміни в доходах відображаються на споживчій поведінці населення. Тож на нашу думку, доцільно також проаналізувати витрати норвезьких домогосподарств за основними типами товарів та послуг, на які вони витрачають кошти. Це можна зробити розглянувши табл.2.3. [59].

У 2022 році загальні споживчі витрати на одне домогосподарство в Норвегії сягнули 554 585 норвезьких крон. Більшу частину своїх витрат (35,3%) домогосподарства витрачають на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива, що говорить про те, що на комунальні послуги припадає

значна частка в структурі витрат. На другому місці - витрати на транспорт (14,5%), що є відображенням високого рівня автомобілізації в країні та добре розвиненої транспортної інфраструктури. На продукти харчування та безалкогольні напої припадає 11,9% сукупних витрат, що відповідає частці споживання, характерній для промислово розвинених країн [59].

Таблиця.2.3

Витрати на одне домогосподарство за 2022 р., за групами товарів і послуг.

	2022	
	Витрати (НК)	Частка загальних споживчих витрат (у %)
Всього	554 585	100
Продукти харчування та безалкогольні напої	65 751	11,9
Алкогільні напої, тютюнові та наркотичні засоби	12 177	2,2
Одяг та взуття	19 788	3,6
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	195 667	35,3
Меблі, побутовий інвентар та поточний ремонт будинку	28 283	5,1
Здоров'я	12 545	2,3
Транспорт	80 192	14,5
Інформація та зв'язок	25 143	4,5
Відпочинок, спорт і культура	44 714	8,1
Освітні послуги	3 377	0,6
Послуги ресторанного господарства та розміщення	23 895	4,3
Страхові та фінансові послуги	22 860	4,1
Особистий догляд, соціальний захист та інші товари і послуги	20 194	3,6

Джерело: [59].

Іншими важливими статтями витрат є дозвілля, спорт і культура (8,1%) та меблі, побутова техніка і ремонт (5,1%). Витрати на одяг та взуття, харчування та проживання становили меншу частку (3,6% та 4,3% відповідно), що вказує на помірний рівень витрат у цих категоріях. Найменшу частку в структурі споживання мають послуги освіти (0,6%) та охорони здоров'я (2,3%), що демонструє високий рівень державного фінансування цих сфер [59].

Проведений аналіз структури та динаміки доходів у Норвегії виявив наявність чіткого зв'язку між соціально-економічними факторами та добробутом населення. Незважаючи на поточні коливання, зумовлені

глобальними викликами, наприклад, пандемією COVID-19, країна переживає стійке відновлення доходів, що підтримується виваженою державною політикою. Проте зростання нерівності в певних соціальних групах свідчить про необхідність продовження вдосконалення системи соціального захисту з ціллю забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення.

2.2. Тенденції економічного зростання та його зв'язок з розподілом доходів

Королівство Норвегія відоме як високорозвинена постіндустріальна країна, ВВП якої за 2023 рік становило 485,311 млн. дол. США. Детальнішу динаміку рівня ВВП можна побачити на рис.2.7. [36].

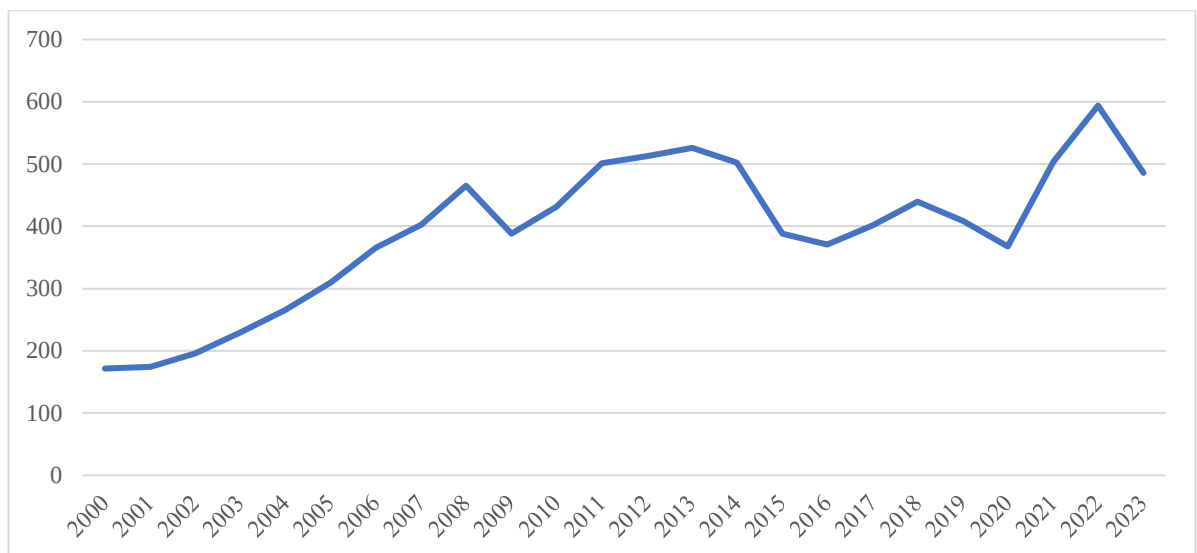

Рис. 2.7. Динаміка рівня ВВП Королівства Норвегія у 2000-2023 рр., млн. дол. США [36].

З нього можна зробити висновок, що динаміка доволі неоднорідна. З 2000 р. по 2008 р. рівень ВВП стабільно зростав і досяг 464,918 млн. дол. США. Далі, в період глобальної фінансової кризи, яка мала негативний вплив на економіку країни, ВВП різко впав до 387,974 млн. дол. США. Поступово відновлюючись рівень ВВП піднявся до 526,014 млн. дол. США у 2013 р. І потім знову був період занепаду аж до 2017-2018 рр., де він зріс до 401,745 та 439,789 млн. дол. США відповідно. У 2020 р. пандемія COVID-19 мала

значний вплив на економіку всіх країн, і Королівство Норвегія не стало виключенням. У цей період ВВП скоротився до 367,633 млн. дол. США. Проте, у 2021 р. він різко зростає до 503,368 млн. дол. США, що відображає часткове відновлення економіки після пандемії. У наступному році країна досягла свого піку ВВП за досліджуваний період – 593,727 млн. дол. США, однак у 2023 він знову знизився до 785.311 млн. дол. США [36].

З приводу рівня ВВП на душу населення, динаміка якого зображена на рис.2.8., спостерігається ідентична ситуація, як і з поточним рівнем ВВП, а точніше: 2000-2008 – сталий зріст; 2009, 2020, 2023 – різке падіння; 2010-20013, 2017-2018 – відновлення, 2014-2016 – зниження рівня [37].

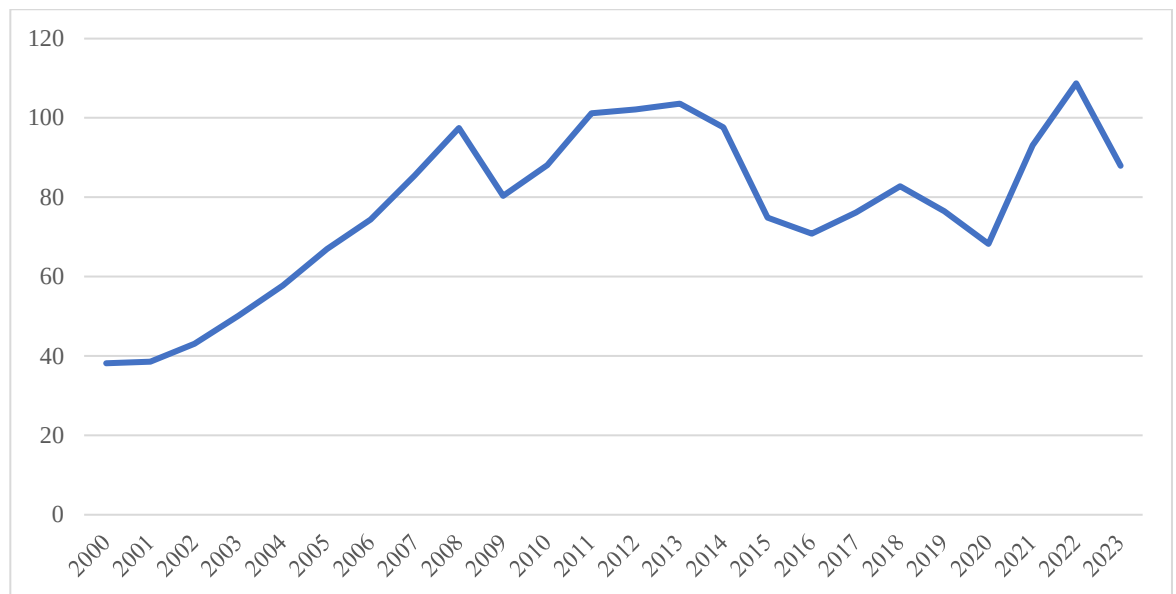

Рис. 2.8. Динаміка рівня ВВП на душу населення Королівства Норвегія у 2000-2023 рр., тис. дол. США [37].

Аналізуючи динаміку ВВП на душу населення ми отримуємо більш точне уявлення про те, як зростання економіки впливає на добробут громадян. Аналіз тренду цього показника (рис. 2.9) допомагає визначити важливі тенденції та прогнози для норвезької економіки щодо нерівності доходів.

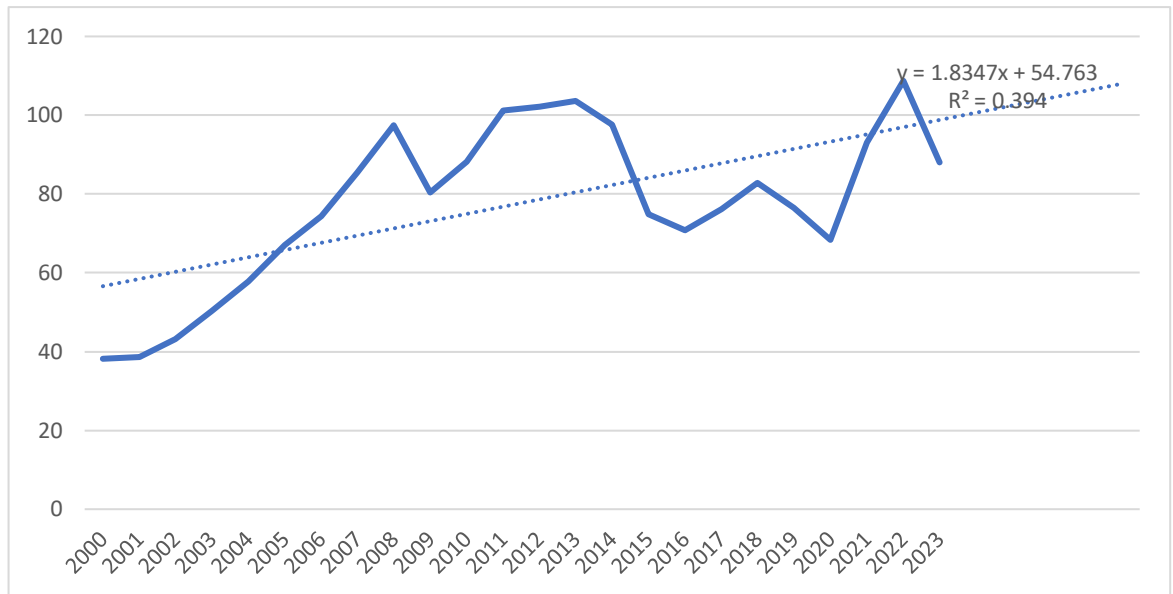

Рис.2.9. Тренд-аналіз динаміки ВВП на душу населення Норвегії

Джерело: складено автором за матеріалами: [37].

Отримавши коефіцієнт детермінації в $R^2 = 0,394$, ми розуміємо, що модель пояснює лише 39,4% варіації ВВП на душу населення, а решта – залишаються під впливом інших факторів.

Приріст ВВП, динаміку якого можна побачити на рис.2.10., демонструє ще більш неоднорідну ситуацію, ніж попередні дві ситуації. З 2000 до 2007 року економіка зростала стабільно, але у 2008-2009 роках фінансова криза призвела до спаду, з найгіршим результатом у 2009 році (-1,94%). Далі, у 2010-2014 роках, приріст ВВП поступово відновлювся. Зниження цін на нафту у 2015-2016 роках сповільнило ріст, проте у 2017 році спостерігалось пожвавлення. Пандемія у 2020 році викликала новий спад, після чого економіка почала відновлюватися в 2021-2022 роках. У 2023 році темпи росту знову знизилися до 0,5% [47].

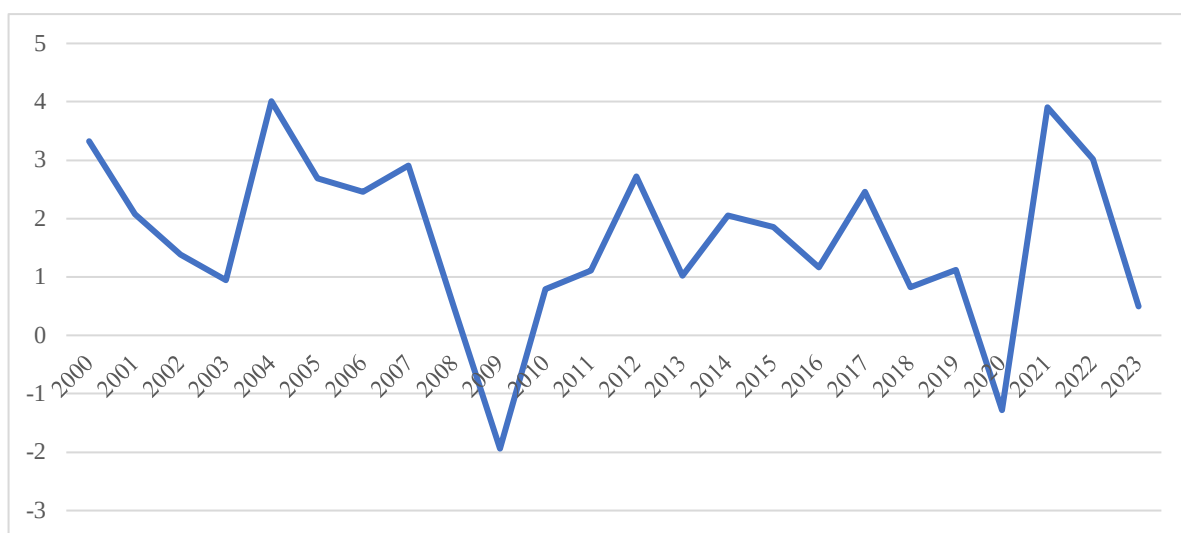

Рис. 2.10. Динаміка приросту ВВП у Королівстві Норвегія у 2000-2023
рр., % [47].

Однією із важливих складових успішного зростання економіки країни є залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Королівство Норвегія відоме природними ресурсами, які включають газ, нафту, гідроенергію та рибу. Вони особливо привертають іноземні інвестиції в різноманітні сектори економіки країни [64].

На рис.2.11 представлено динаміку рівня потоків ПІІ до Норвегії у 2000-2023 рр. [64].

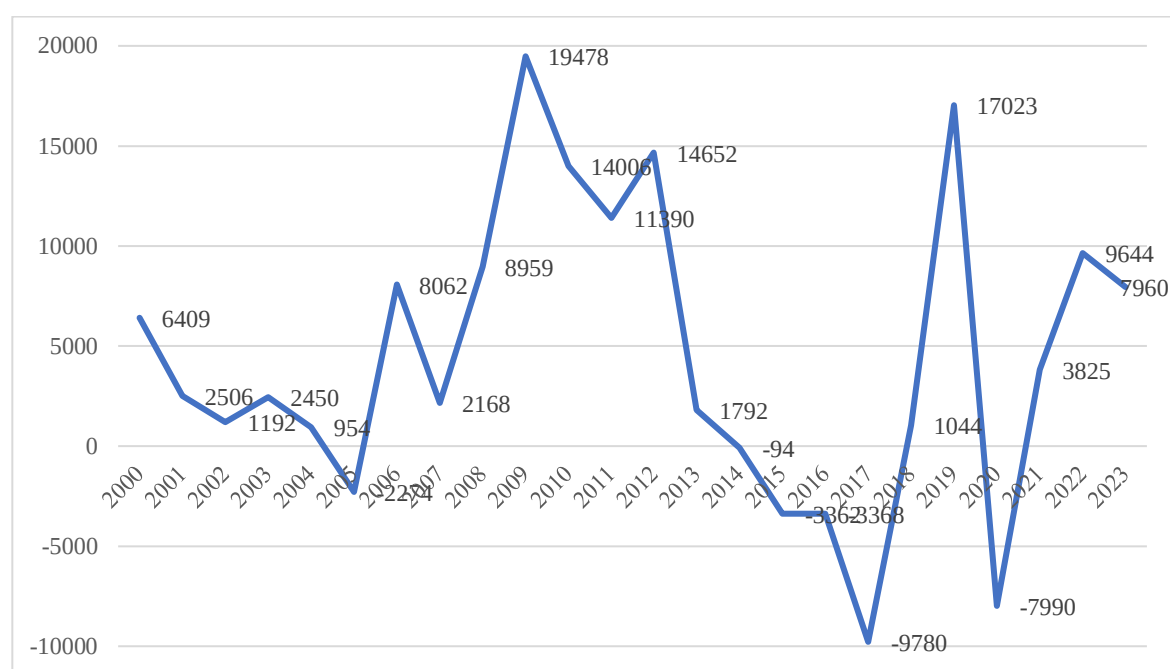

Рис. 2.11. Динаміка притоку ПІІ до Королівства Норвегія у 2000-2023 рр.,
млн. дол. США [64].

Протягом 2000-2004 рр. відбувалося падіння рівня інвестицій, а 2005 р. характерний суттєвим відтоком (-2 274 млн. дол. США). У 2009 р. країна отримала найбільший приплив ПІІ (19 478 млн. дол. США) за досліджуваний період. Але з цього року і до 2017 р. відбуваються значні коливання з негативними значеннями у 2015 та 2017 рр. (-3362 млн. дол. США та -9780 млн. дол. США, відповідно). 2019 р. характерний значним припливом інвестицій у розмірі 17 023 млн. дол. США. Проте у наступний 2020 рік, інвестиційні потоки знову знизилися (-7 990 млн. дол. США), однак у наступні роки прослідковується позитивна динаміка зростання і у 2022 р. ПІІ становили 9 644 млн. дол. США [64].

На рис. 2.12. подано динаміку відтоку ПІІ з Королівства Норвегія. Тут також прослідковується змішана динаміка [64].

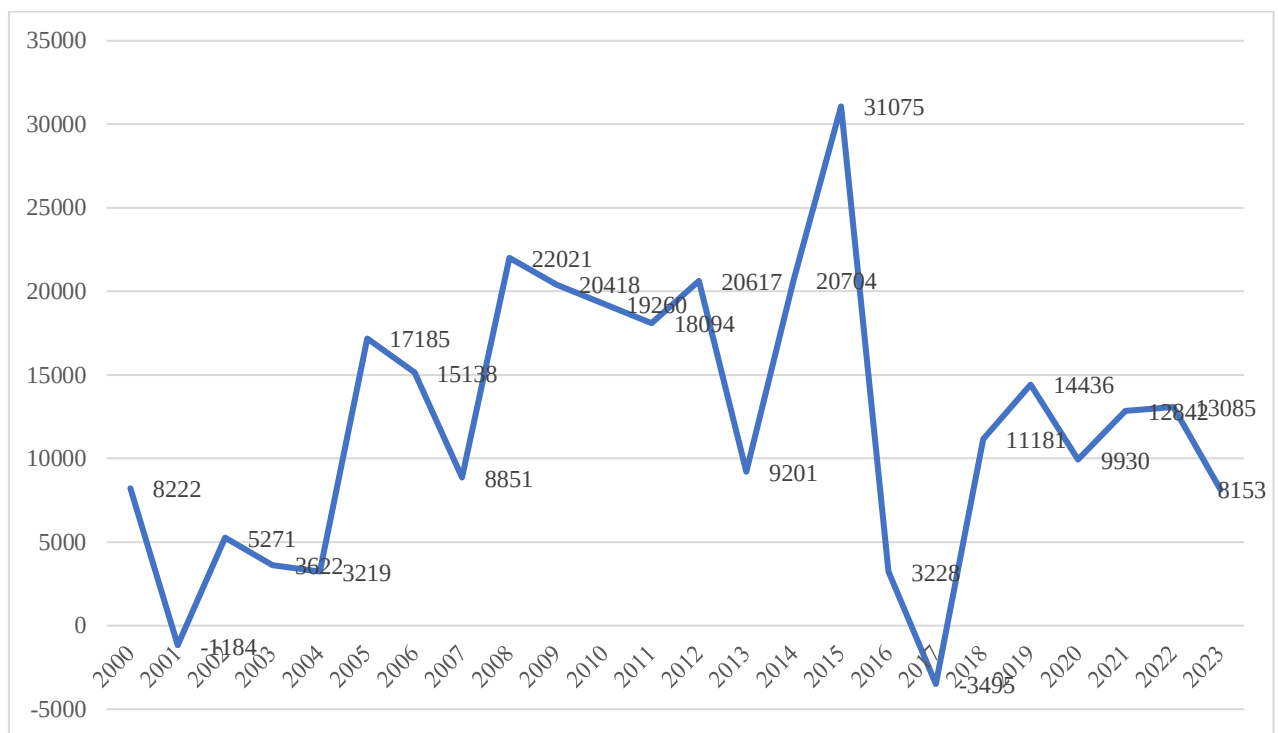

Рис. 2.12. Динаміка відтоку ПІІ з Королівства Норвегія у 2000-2023 рр.,
млн дол. США [64].

Негативні значення були у 2001 та 2017 рр. зі значеннями у -1 184 млн. дол. США та -3 495 млн. дол. США. 2002 р., 2005 р., 2008 р., 2012 р. – це роки зростання і в 2015 р. відбувся пік відтоку ПІІ, який досяг 31 075 млн. дол. США. У 2018-2019 рр. було зростання відтоку, однак у 2020 р. він знову

знизився до 9 930 млн. дол. США. У наступні два роки було зростання інвестицій в зовнішні економіки. Однак, у 2023 р. інвестицій знову знизилися до 8 153 млн. дол. США [64].

Під час аналізу економічного зростання важливо також дослідити зовнішню торгівлю, особливо динаміку експорту та імпорту, оскільки вони напряду впливають на добробут країни, стабільність валюти та рівень доходів населення. Будучи країною з високорозвиненою економікою та чималими природними ресурсами, Норвегія має активні торговельні відносини з багатьма країнами світу, на які припадає значна частина ВВП країни. Детальну картину зовнішньої торгівлі країни можна побачити на рис.2.13.

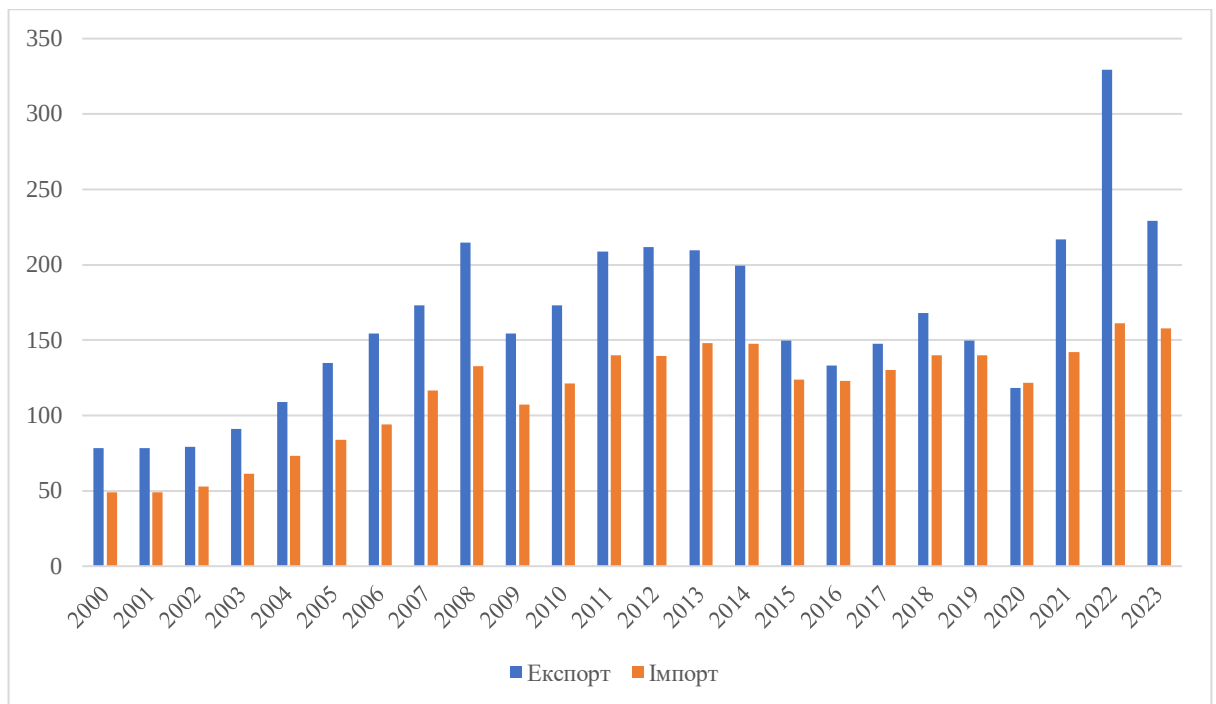

Рис. 2.13. Динаміка зовнішньої торгівлі Королівства Норвегія, 2000-2023 рр., млрд. дол. США [35, 42].

У період з 2000 по 2023 рік як експорт, так і імпорт загалом зросли, але коливання відображали економічні цикли та зовнішні фактори. Експорт розпочався з 78,21 млрд. дол. США у 2000 році і досяг піку в 329,28 млрд. дол. США у 2022 році, що відображає значне зростання протягом двох десятиліть. Імпорт розпочався з 49,21 млрд. дол. США у 2000 році і зріс до 161,17 млрд. дол. США у 2022 році, але дещо знизився до 157,64 млрд. дол. США у 2023 році. 2004-2008 та 2020-2022 рр. були основними періодами зростання,

причому як експорт, так і імпорт сильно зросли, особливо у 2022 році, коли експорт майже подвоївся порівняно з 2020 роком. У 2009 та 2015-2016 рр. експорт та імпорт скоротилися, але в наступні роки знову почали зростати. Тож можна сказати, що торгівля розширюється в довгостроковій перспективі, причому експорт постійно перевищує імпорт, особливо в останні роки [35, 42].

Разом з показниками зовнішньої торгівлі, важливою складовою економічного зростання є аналіз рівня доходів населення. Середня заробітна плата в країні не тільки характеризує загальний рівень життя, а й має суттєвий вплив на купівельну спроможність, соціальну стабільність та добробут населення. Аналіз динаміки середньої заробітної плати в Норвегії, яку можна побачити нижче в табл. 2.4, дає змогу краще дослідити економічні тенденції в країні та зміни рівня життя населення [33].

Таблиця 2.4

Динаміка заробітної плати в Норвегії

Рік	Сер. зар. плата	Рік	Сер. зар. плата	Рік	Сер. зар. плата
2015	42 580	2018	46 010	2021	50 790
2016	43 640	2019	47 720	2022	53 150
2017	44 660	2020	48 750	2023	56 360

Таблиця складена автором за матеріалами: [33].

Для кращого розуміння впливу структури економіки на рівень заробітної плати, слід також розглянути показники заробітної плати за основними галузями (рис.2.14). Аналіз цих даних допоможе виявити сектори з найвищим і найнижчим рівнем доходів, що може вказувати на особливості попиту на робочу силу, технологічний рівень виробництва та продуктивність праці в різних галузях норвезької економіки.

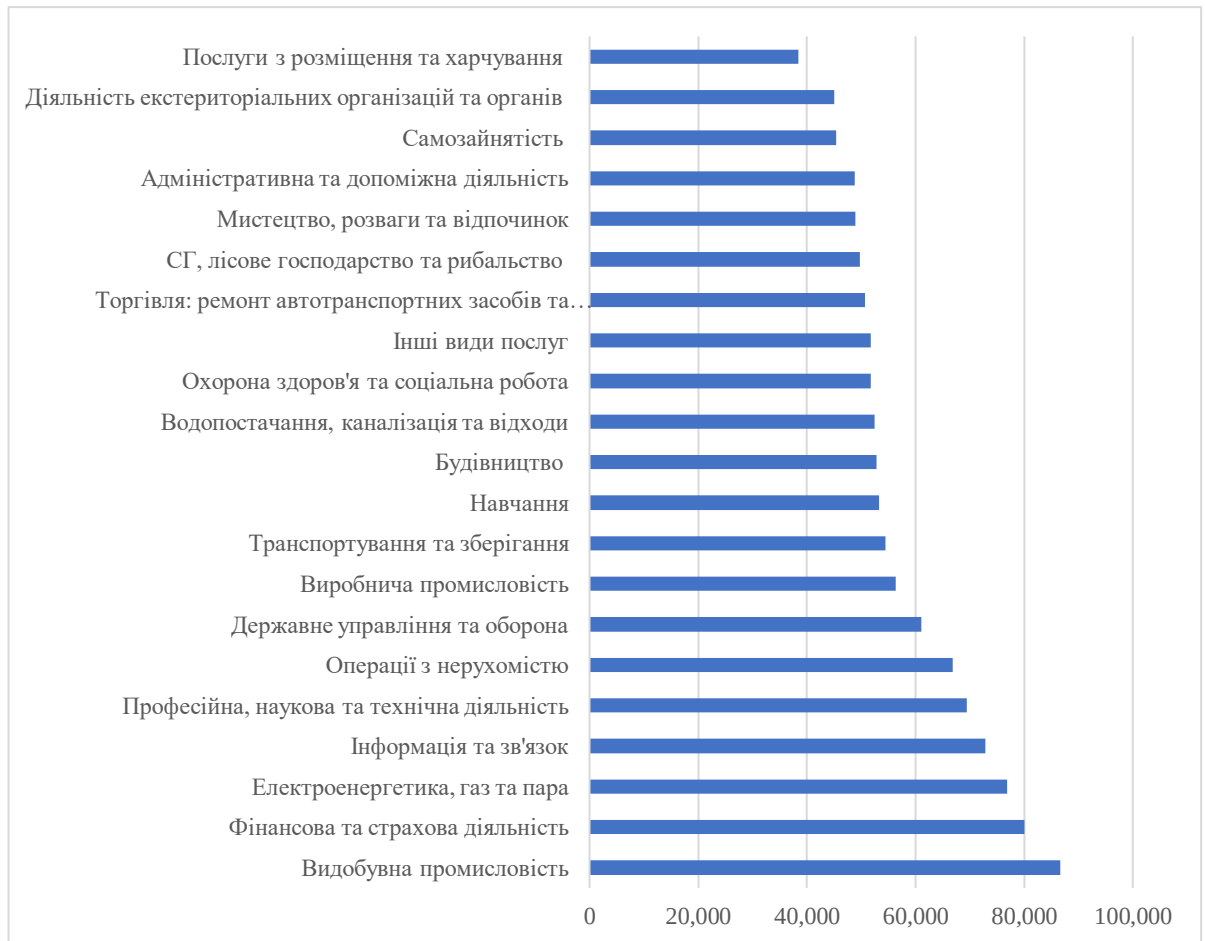

Рис. 2.14. Середня місячна зарплата в Норвегії у 2023 р. за галузями, норвезька крона [3].

Отже, можемо зробити висновок, що найбільшу заробітну плату у 2023 році отримують працівники видобувної промисловості (86 700 норвезьких крон), фінансової та страхової діяльності (80 040 норвезьких крон), а також працівники в галузі електроенергетики, газу та пари (76 910 норвезьких крон). В свою чергу, найнижча середня заробітна плата була у сфері розміщення та харчування (38 480 норвезьких крон) [3].

Коефіцієнт Джині показує, наскільки розподіл доходу всередині країни відхиляється від рівномірного розподілу. Значення Джині 100% означає, що лише 1 особа отримує весь дохід у країні, тоді як значення Джині 0% означає, що дохід рівномірно розподіляється між усім населенням. Виходячи з рис.2.15., на якому зображено динаміку рівня індексу Джині, можна сказати, що в Норвегії відносно рівномірний розподіл доходів серед населення. З 2003 р. по 2019 р. він залишається в межах 23,9-31,6 % [16].

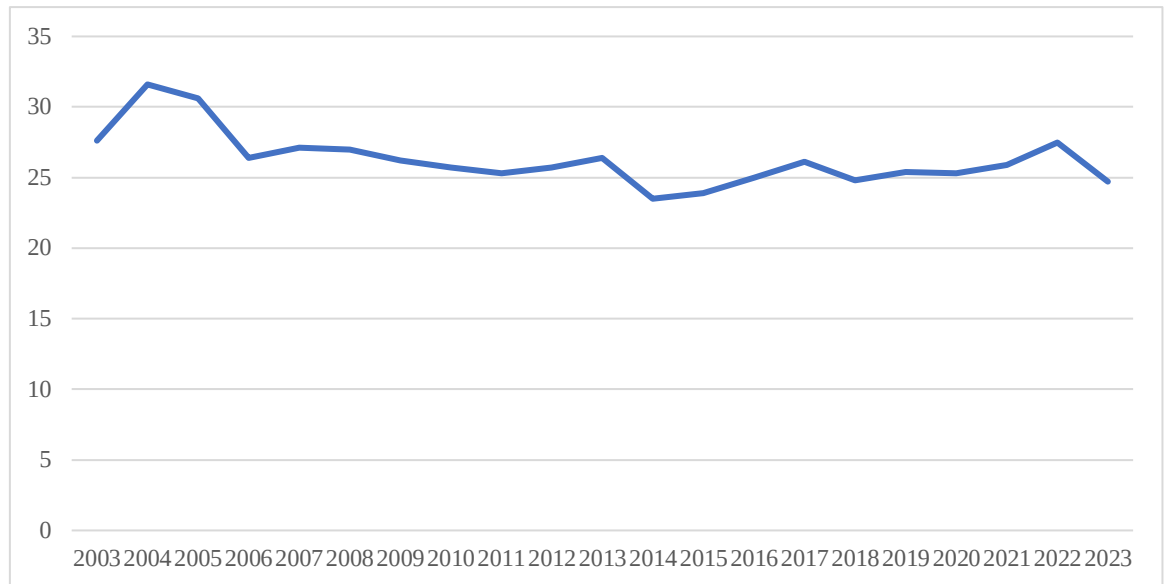

Рис.2.15. Динаміка рівня індексу Джині у 2003-2023 рр., % [16].

Індекс людського розвитку (ІЛР) є життєво важливим показником, який використовується для вимірювання загального рівня розвитку в країні шляхом поєднання показників тривалості життя, освіти та доходу на душу населення. З рис. 2.16 ми прослідковуємо стабільне зростання показника, він піднявся на 0,048 пунктів з 2000 р. до 2022 р., а це в свою чергу демонструє її успішну модель розвитку [34].

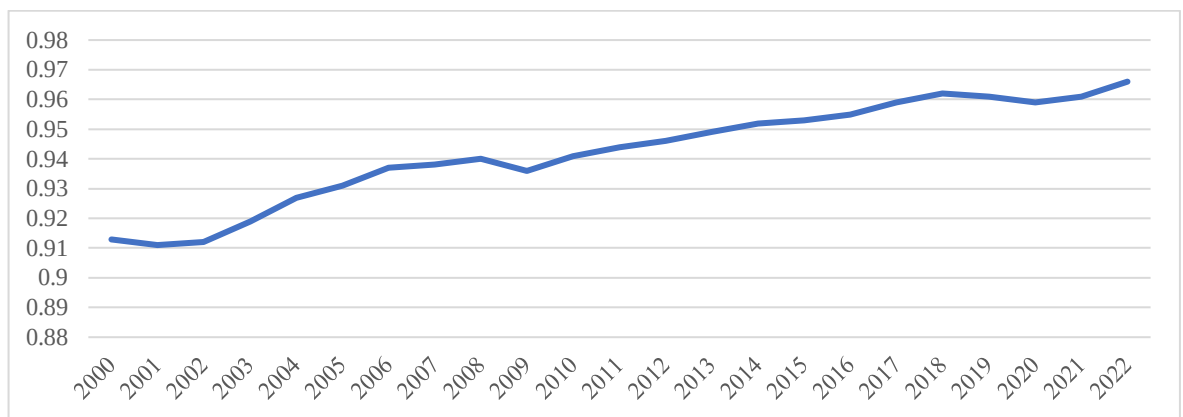

Рис.2.16. Індекс людського розвитку в Норвегії, 2000-2022 рр. [34].

Індекс промислового виробництва (ІПР) – це індекс, який показує темпи зростання в різних галузевих групах економіки за обумовлений період часу [63].

З моменту публікації січневого індексу (7 березня 2024 р.) і далі базовий рік змінено на 2021=100. До грудня 2023 року базовим був 2005=100 рік. В таб.2.5, яка містить сезонно та календарно скориговані індекси виробництва

для різних секторів промисловості, можна ознайомитися з різними показниками щомісячної, тримісячної та річної зміни [21].

Таблиця 2.5

Індекс промислового виробництва Норвегії

	Індекс виробництва. Сезонно скоригований		Індекс виробництва. Календар скоригований	Вага
	Щомісячна зміна	Тримісячна зміна	Річна зміна	
	08.2024 / 07.2024	06.2024 – 08.2024/ 03.2024 – 05.2024	08.2024 / 08.2023	
Добувна промисловість, розробка кар'єрів, переробна промисловість та електроенергетика	-1,1	5,0	6,0	100
Видобувна промисловість та супутні послуги	-1,0	5,8	7,4	83,2
Добувна промисловість	5,8	-7,2	2,1	0,2
Переробна промисловість	-1,1	2,2	3,2	9,8
Продукти харчування	2,3	1,1	4,2	1,9
Нафтоперероб., хім., фарм.	-9,0	5,9	-6,0	1,4
Основні метали	-0,1	2,8	3,9	1,1
Машини та обладнання	-1,5	0,7	-2,3	0,7
Кораблі, човни та нафтові платформи	-3,7	3,7	14,5	0,6
Електрика, газ та пара	-2,2	-3,0	-8,3	6,8

Джерело: [21].

У серпні 2024 року індекс виробництва у добувній промисловості, розробці кар'єрів, переробній промисловості та електроенергетиці знизився на 1,1% порівняно з липнем, але зріс на 5,0% за три місяці та на 6,0% у річному вимірі. Видобувна промисловість та пов'язані з нею послуги знизились на 1,0% у місячному вимірі та зросли на 7,4% у річному вимірі, тоді як добувна промисловість та розроблення кар'єрів зросла на 5,8% у місячному вимірі, але знизилась на 7,2% у квартальному вимірі [21].

Переробна промисловість знизилась на 1,1% у місячному вимірі, але зросла на 3,2% у річному вимірі. Зокрема, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів зросло на 2,3% у місячному вимірі, тоді як виробництво нафтопродуктів, хімічних речовин та фармацевтичних

препаратів впало на 9,0% у місячному вимірі. Ціни на основні метали дещо знизились на 0,1%, а на машини та обладнання - на 1,5%. Кораблі, човни та нафтові платформи впали на 3,7% у місячному вимірі та зросли на 14,5% у річному вимірі. Нарешті, електроенергія, газ та пара знизились на 2,2% в місячному вимірі та на 8,3% в річному вимірі [21].

Інновації є рушійною силою прогресу, що втілюється в нових продуктах, послугах або процесах, які змінюють індустрії та суспільства. Інноваційна діяльність включає всі зусилля з розвитку, фінансування та комерційні заходи, вжиті організацією для вдосконалення. Завдяки дослідженням і розробкам (НДДКР) та іншим видам інноваційної діяльності (інженерна, проектна та інша творча діяльність, маркетинг, управління інтелектуальною власністю (ІВ), навчання, програмне забезпечення та розробки та дані, управління інноваціями тощо) інновації покращують рівень життя, а також підвищують довгострокову конкурентоспроможність і сталий економічний розвиток.

Норвегія є сильним інноватором, показники якого становлять 117% від середнього по ЄС у 2024 році (табл.2.6). Ефективність вище середнього показника сильних інноваторів (111,3%). Продуктивність зростає більше, ніж в ЄС (+10%) [13].

Коефіцієнт людського капіталу значно вищий - 153,6, що на 14,8% більше за семирічний період і на 4,5% за останній рік. Привабливі дослідницькі системи також демонструють високі показники - 155,4, що на 25,6% більше, ніж у 2017 році, і на 3,4% більше, ніж у 2023 році. Цифровізація є ще однією сильною сферою з показником 147,2, що є помітним зростанням на 31,7 порівняно з 2017 роком і на 17,5 порівняно з 2024 роком [13].

Однак деякі показники демонструють менш сприятливі тенденції. Категорія «Фінанси та підтримка» отримала 119,2 бала, що свідчить про значне зниження на 17,8 бала за останній рік, хоча з 2017 року вона зросла на 25,9 бала. Інвестиції в бізнес є відносно низькими - 77,0, що відображає зниження на 1,1 з 2017 року та мінімальну зміну на -0,1 у 2024 році [13].

Використання інформаційних технологій демонструє зниження на 141,3 з негативною зміною на 12,3 з 2017 року та позитивною зміною на 7,1 з 2023 року. Новатори мають високий показник 161,0 з постійним зростанням на 5,8 з 2017 року, без змін за останній рік [13].

Таблиця 2.6

Індекс інновацій Норвегії, 2024 р.

Показник	Результати щодо ЄС у 2024 році	Зміна показників 2017-2024	Зміна показників 2023-2024
Загальний інноваційний індекс	117,0	12,0	0,9
Людські ресурси	153,6	14,8	4,5
Привабливі дослідницькі системи	155,4	25,6	3,4
Цифровізація	147,2	31,7	17,5
Фінанси та підтримка	119,2	25,9	-17,8
Інвестиції в бізнес	77,0	-1,1	-0,1
Використання інформаційних технологій	141,3	-12,3	7,1
Новатори	161,0	5,8	0,0
Зв'язки	242,8	55,4	-6,9
Інтелектуальні активи	58,3	2,8	-1,4
Вплив на зайнятість	129,1	22,0	1,4
Вплив на продажі	45,9	-5,1	-6,8
Екологічна стійкість	92,3	10,6	17,4

Джерело: [13].

Зв'язки показали високі результати, отримавши 242,8 бали, що на 55,4 бали більше, ніж у 2017 році, але на 6,9 бали менше, ніж минулого року. Нематеріальні активи продемонстрували незначне зростання на 2,8 з 2017 року до 58,3, але зниження на 1,4 у 2024 році [13].

Вплив на зайнятість становить 129,1 бали, що відображає здорове зростання на 22,0 бали з 2017 року та незначне збільшення на 1,4 бали у 2023 році. На противагу цьому, вплив на продажі є слабким - 45,9 бали, що відображає зменшення на 5,1 бали з 2017 року та значне зменшення на 6,8 бали за останній рік. Нарешті, показник екологічної стійкості становить 92,3 бали, що на 10,6 бали більше, ніж у 2017 році, і на 17,4 бали більше, ніж у 2024 році. Загалом, графік висвітлює як успіхи, так і виклики в різних сферах інновацій [13].

Динамізм норвезької економіки відображає її спроможність до адаптації перед зовнішніми викликами, насамперед кризовими явищами, як-от світова фінансова криза чи пандемія COVID-19. Аналіз динаміки ВВП країни свідчить про необхідність підтримки макроекономічної стабільності та проведення структурних реформ, які сприятимуть економічному відновленню та поступовому зростанню, що створить сприятливе середовище для інвестицій та стабілізує благополуччя населення в довгостроковій перспективі.

2.3. Вплив диференціації доходів на макроекономічні показники держави

Валовий національний продукт Норвегії був дуже мінливим у період з 2000 по 2023 рік, відображаючи як періоди стабільного зростання, так і періоди стагнації (рис.2.17). На початку цього періоду, між 2000 і 2008 роками, ВВП швидко зростав з 164,36 млн. дол. США до 418,9 млн. дол. США. Це збільшення було головним чином зумовлене високими світовими цінами на нафту та сприятливою динамікою в енергетичному секторі, який має ключове значення для норвезької економіки [38].

Незважаючи на світову фінансову кризу, ВВП дещо зріс у 2009 році, досягнувши 425,58 млн. дол. США. Норвезька економіка виявилася відносно стійкою до зовнішніх економічних коливань. Проте у наступні роки зростання сповільнилося, і рівень ВВП знизився до 402,29 млн. дол. США у 2015-2017 роках. Це падіння було частково пов'язане з падінням світових цін на нафту, що вплинуло на базу доходів країни [38].

Норвегії вдалося зберегти зростання ВВП після 2017 р., досягнувши 528,09 млн. дол. США у 2022 р.. У 2023 році показник досяг найвищого значення за весь період - 565,54 млн. дол. США [38].

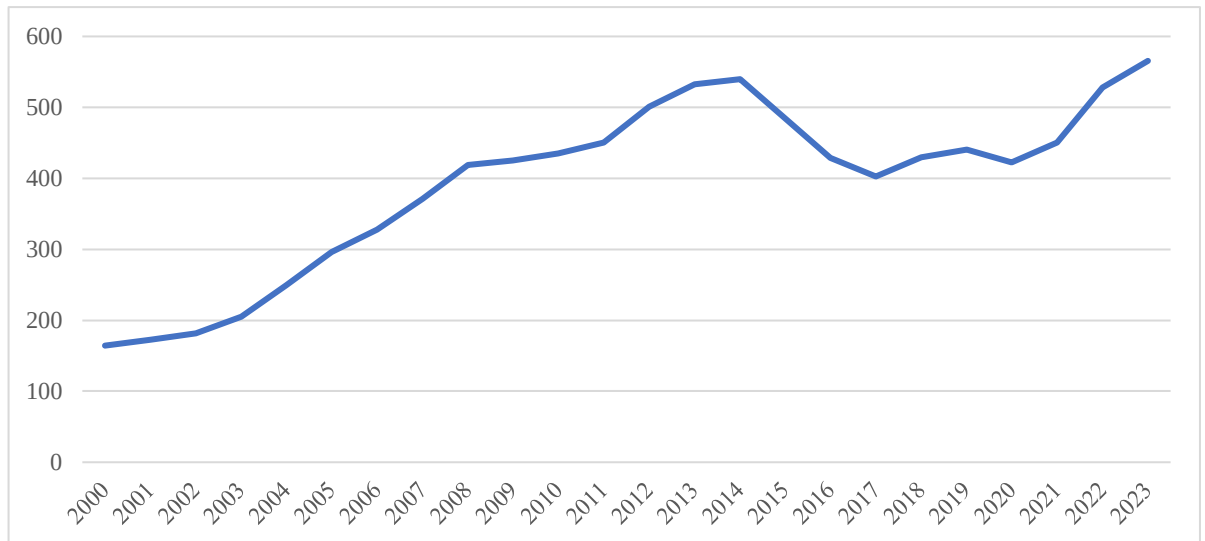

Рис. 2.17. Динаміка рівня ВВП Королівства Норвегія у 200-2023 рр., млн. дол. США [38].

З рівнем ВВП на душу населення складається ідентична ситуація (рис.2.18) . Так між 2000 і 2008 рр., рівень ВВП поступово збільшився з 36 600 дол. США до майже 88 000 дол. США, що свідчило про значне зростання норвезької економіки [38].

У 2009 році темпи зростання уповільнилися, і рівень ВВП дещо збільшився до 2014 року, але залишався в діапазоні приблизно від 90 до 105 000 доларів США. Втім у 2015 році відбулося різке падіння до 93,44 тис. доларів США, і це падіння продовжилося до 81,87 тис. доларів США в наступному році [38].

Після цього ВВП зафіксувався на позначці 80 000 дол. США і коливався до 2021 року, коли знову почав зростати. Між 2022 і 2023 роками ВВП на душу населення знову збільшився, досягнувши 96,77 тис. доларів США у 2022 році та 102,46 тис. доларів США у 2023 році.

Хоча для Норвегії характерні коливання ВВП, за останні два десятиліття спостерігається тенденція до поступового зростання з кількома періодами спаду [38].

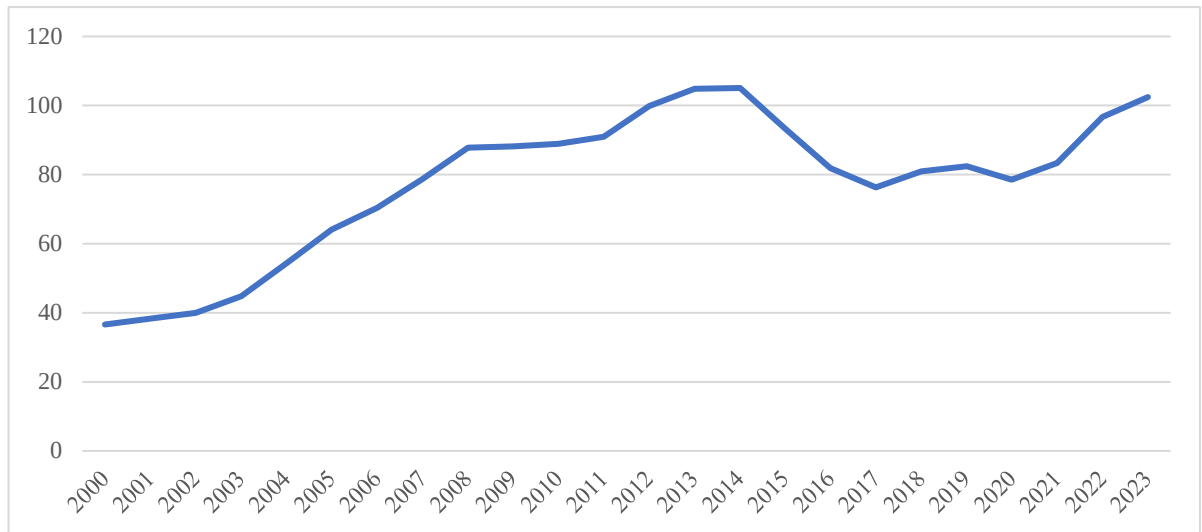

Рис. 2.18. Динаміка рівня ВВП на душу населення у Королівстві Норвегія у 200-2023 рр., тис. дол. США [38].

Валове накопичення основного капіталу, яке також називають «інвестиціями», визначається як придбання вироблених активів (включаючи придбання вживаних активів), включаючи виробництво таких активів виробниками для власного використання, за вирахуванням вибуття. Відповідні активи стосуються активів, які призначені для використання у виробництві інших товарів і послуг на період більше року. Термін «вироблені активи» означає, що включені лише ті активи, які виникають у результаті виробничого процесу. Тому це не включає, наприклад, купівлю землі та природних ресурсів. На рис.2.19. продемонстровано динаміку рівня валового нагромадження основного капіталу в Норвегії за 2015-2024 рр. поквартально [40].

Валове нагромадження основного капіталу Норвегії коливалося між 2015 і 2024 роками. У 2016 р. воно дещо зросло з 217 млн. норвезьких крон у 2015 році до 230 млн. норвезьких крон у третьому кварталі 2016 року. У 2017 р. валове нагромадження основного капіталу дещо знизилося, але до кінця року зросло до 231 млн. норвезьких крон.

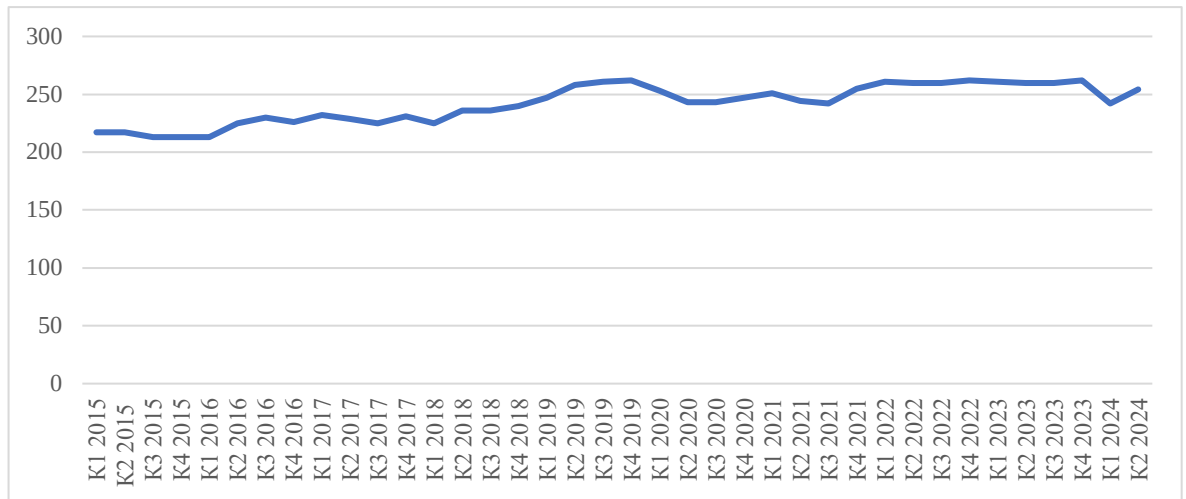

Рис. 2.19. Динаміка рівня валового нагромадження основного капіталу в Норвегії, 2015-2024 рр., млн. НК [40].

Тенденція до зростання продовжилася у 2018 році, досягнувши 240 млн. норвезьких крон у четвертому кварталі. У 2019 році валове нагромадження основного капіталу досягло піку в четвертому кварталі на рівні 262 млн. норвезьких крон. Однак економічний вплив пандемії COVID-19 призвів до зниження у 2020 році до 243 млн. норвезьких крон у другому та третьому кварталах, після чого відбулося незначне покращення до 247 млн. норвезьких крон у четвертому кварталі. У 2021 році валове нагромадження основного капіталу залишалося стабільним на рівні 255 млн. норвезьких крон. У 2022 році інвестиційна активність зросла і стабілізувалася на рівні 260-262 млн. норвезьких крон. Ця стабілізація продовжилася у 2023 році і залишалася на аналогічному рівні в кожному кварталі. У 2024 році валове нагромадження основного капіталу зменшилося до 242 млн. норвезьких крон у першому кварталі, але зросло до 254 млн. норвезьких крон у другому кварталі [40].

Нижче на рис. 2.20. можна побачити динаміку інфляції в Королівстві Норвегія. Вона також показує значні коливання.

До 2008 р. рівень інфляції залишався в межах 0,5-3 %. Однак, у 2008 р. мав місце значний стрибок аж до 3,8%. Протягом наступного десятиліття рівень інфляції залишався в межах майже 1-2%, за виключенням 2016 р., де він піднявся до 3,5%. У 2021-2023 рр. відбувся різкий стрибок інфляції, з піком у 2022 р. зі значенням у 5,8%, у 2023 р. рівень інфляції знизився до 5,5% [24].

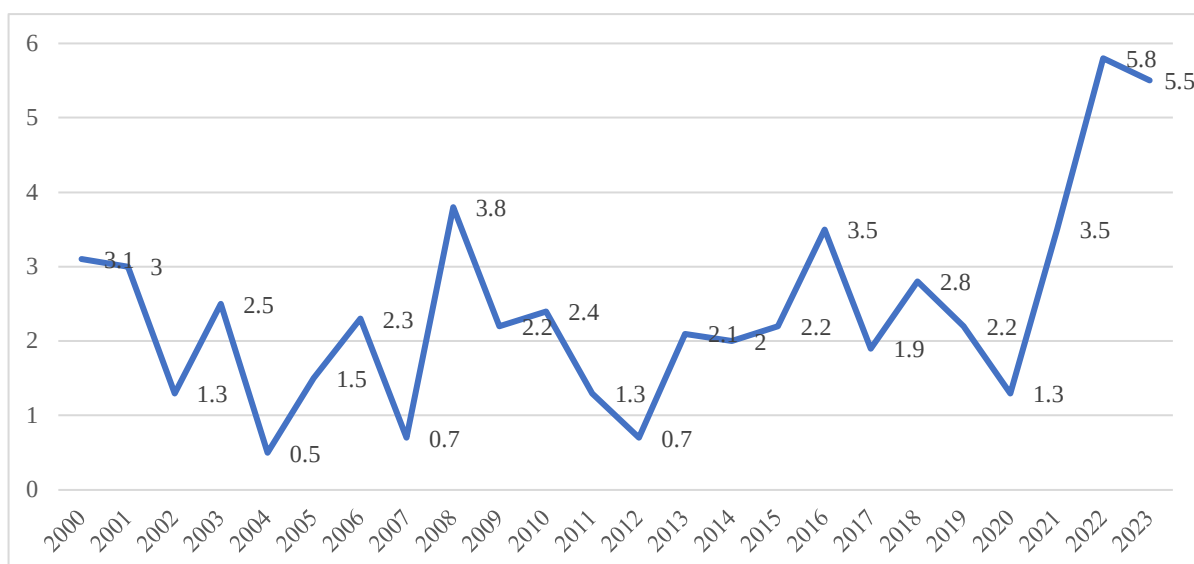

Рис. 2.20. Динаміка рівня інфляції в Королівстві Норвегія у 2000-2023 рр., % [24].

На рис. 2.21. можна побачити динаміку безробіття в Королівстві Норвегія. З нього видно, що протягом 23 років цей рівень залишався в межах 4,68% - 2,49%. Рівень безробіття Норвегії є дуже чутливим до глобальних економічних змін, однак ринок країн також демонструє здатність до відновлення та адаптації, особливо і після пандемії 2019 року [44].

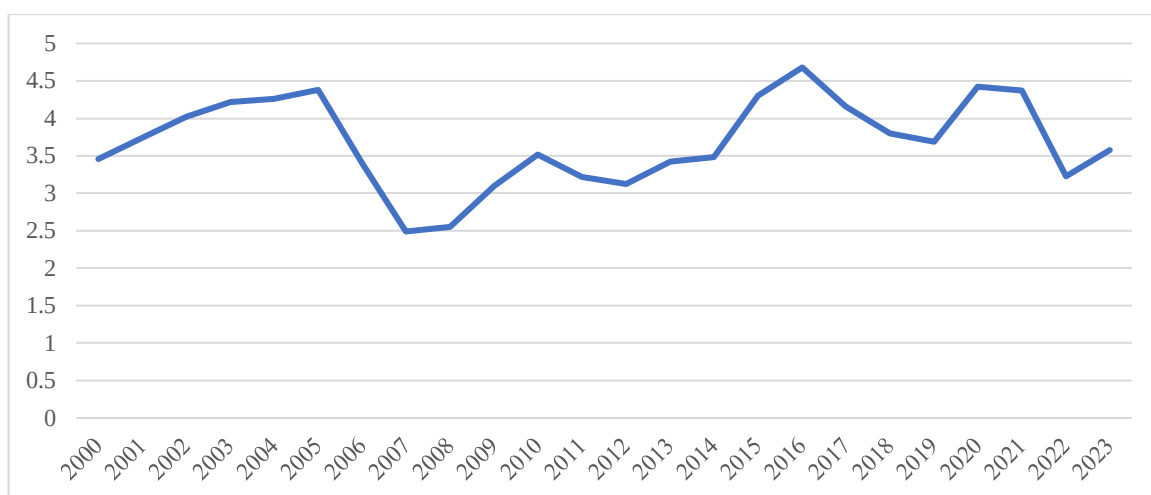

Рис.2.21. Динаміка рівня безробіття в Норвегії, 2000-2023 рр., % [44].

Індекс споживчих цін (CPI) представляє зміни цін, які відчують споживачі. Він вимірює зміну ціни шляхом порівняння в часі вартості фіксованого кошика товарів і послуг [6].

Він розраховується як серія підсумкових показників пропорційної зміни від періоду до періоду в цінах на фіксований набір споживчих товарів і послуг

незмінної кількості та характеристик, придбаних, використаних або оплачених контрольною сукупністю.

Індекс споживчих цін вимірює інфляцію, що визначається як зміна цін на кошик товарів і послуг, які зазвичай купують певні групи домогосподарств [23].

Табл.2.7 демонструє характеристику індексу споживчих цін в Норвегії у 2023-2024 рр.

Таблиця 2.7

Індекс споживчих цін в Норвегії

	Індекс	Щомісячна зміна, %	Річна ставка, %
	Вересень 2024	Серпень 2024 - вересень 2024	Вересень 2023 – вересень 2024
ІСЦ, загальний	133,7	0,3	3,0
Продукти харчування та безалкогольні напої	133,8	-1,7	4,0
Алкогільні напої та тютюн	127,1	-0,2	3,7
Одяг і взуття	106,6	3,5	-0,2
Житло, вода, електроенергія, газ та ін. види палива	134,6	0,8	5,1
Меблі, побутова техніка та поточний ремонт	142,3	0,6	2,3
Здоров'я та особистий догляд	128,5	-0,1	4,6
Транспорт	137,3	-0,2	0,4
Комунікації	124,3	-1,1	-0,5
Відпочинок та культура	145,3	1,3	4,5
Освіта	144,6	5,1	5,1
Ресторани та готелі	142,7	0,1	2,9
Різні товари та послуги	199,3	0	0,3
ІСЦ за секторами доставки			
Товари народного споживання	134,7	0,1	1,7
Послуги	132,2	0,5	4,1
Послуги, де домінує праця	128,1	0,5	0,7

Джерело: [8].

У вересні 2024 року загальний індекс споживчих цін становив 133,7, що на 0,3% більше, ніж у серпні 2024 року, та на 3,0% більше за 12 місяців. Продукти харчування та безалкогольні напої подешевшали на 1,7% у місячному вимірі та зросли на 4,0% у річному вимірі, тоді як алкогольні напої та тютюнові вироби подешевшали на 0,2% у місячному вимірі та зросли на 3,7% у річному вимірі. Витрати на одяг і взуття зросли на 3,5% у місячному

вимірі, але знизилися на 0,2% у річному вимірі. Витрати на житло зросли на 0,8% у місячному вимірі та на 5,1% у річному вимірі. Витрати на охорону здоров'я (4,6%), відпочинок і культуру (4,5%) та освіту продемонстрували значне зростання на 5,1% як у місячному, так і в річному вимірі. Послуги в цілому зросли на 0,5% у місячному вимірі та на 4,1% у річному вимірі, тоді як трудомісткі послуги зросли на 0,5% у місячному вимірі та на 0,7% у річному вимірі [8].

Динаміку ж індексу споживчих цін можна побачити нижче, в табл. 2.8.

Починаючи з 2015 року по вересень 2024 року індекс споживчих цін (ІСЦ) Норвегії демонстрував стійку тенденцію до зростання, хоча річні відсоткові зміни значно коливалися. Починаючи з базового значення 100,0 у 2015 році, ІСЦ зріс до 130,6 у 2016 році, що відповідає зростанню на 30,6%. Однак цей показник видається аномалією, ймовірно, через ефект перерахунку, оскільки в наступні роки було зафіксовано більш поступове зростання [7].

З 2017 року, ІСЦ постійно зростає, досягнувши 105,5 у 2017 році і продовжуючи зростати щороку, і досяг 133,7 у вересні 2024 року. Щорічні відсоткові зміни були нестабільними, в середньому від 2% до 3% у більшості років, але досягли піку в 5,8% у 2022 році, ймовірно, під впливом глобальних економічних викликів. Після цього піку вони дещо сповільнилися до 5,5% у 2023 році та 3,5% у вересні 2024 року, що свідчить про поступове зниження інфляційного тиску [7].

Таблиця 2.8

Динаміка індексу споживчих цін в Норвегії, 2015-2024 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	09.2024
ІСЦ	100,0	130,6	105,5	108,4	110,8	112,2	116,1	122,8	129,6	133,7
Річна зміна (%)	2,1	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	3,5	5,8	5,5	3,5

Таблиця складена автором за матеріалами: [7].

Для повноцінного розуміння економічної стабільності країни важливо враховувати її здатність підтримувати стабільні зовнішні зв'язки. Важливу роль у цьому плані виконує поточний рахунок платіжного балансу, який

відображає обсяги надходжень і витрат від зовнішньої торгівлі товарами, послугами, інвестиційних надходжень і трансфертів. Аналіз цього показника дає можливість зробити висновок про конкурентоспроможність економіки, її залежність від зовнішніх фінансових ресурсів та стійкість до економічних шоків.

З динамікою цього показника можна ознайомитися нижче, на рис. 2.22. Як бачимо, він має доволі строкату картину. Починаючи з 25,08 млрд. доларів США у 2000 році, баланс постійно зростав у наступні роки, досягнувши піку у 72,92 млрд доларів США у 2008 році. Проте світова фінансова криза 2008 року призвела до спаду, і сальдо поточного рахунку впало до 45,17 млрд. доларів США у 2009 році [11].

У подальшому Норвегія відновилася і досягла нового піку у 66,45 млрд. доларів США у 2011 році. Після послідовного зниження до 31,11 млрд. доларів США у 2015 році та різкого падіння до 14,77 млрд. доларів США у 2016 році баланс почав покращуватися. До 2021 року він знову зріс до 66,25 млрд доларів США. У 2022 році профіцит сягнув 177,15 млрд. доларів США [11].

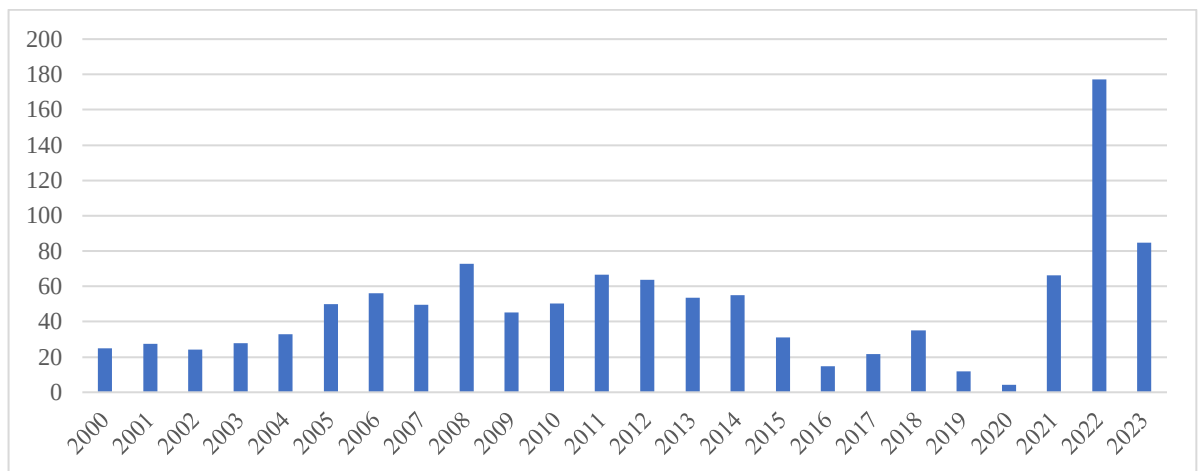

Рис. 2.22. Динаміка балансу поточного рахунку Норвегії, 2000-2023 рр., млрд. дол. США [11].

Державний борг Норвегії відображає фінансову стабільність країни та її спроможність погашати свої боргові зобов'язання. За рахунок значних доходів від видобутку нафти і газу Норвегія має відносно низький борг, оскільки частина цих коштів спрямовується до резервного фонду. Це дозволяє уряду

проводити збалансовану фінкальну політику, яка підтримує економічну стабільність і сприяє довгостроковому зростанню.

У 2023 році Норвегія зафіксувала державний борг до ВВП у розмірі 44,30 % ВВП країни (рис. 2.23) [39].

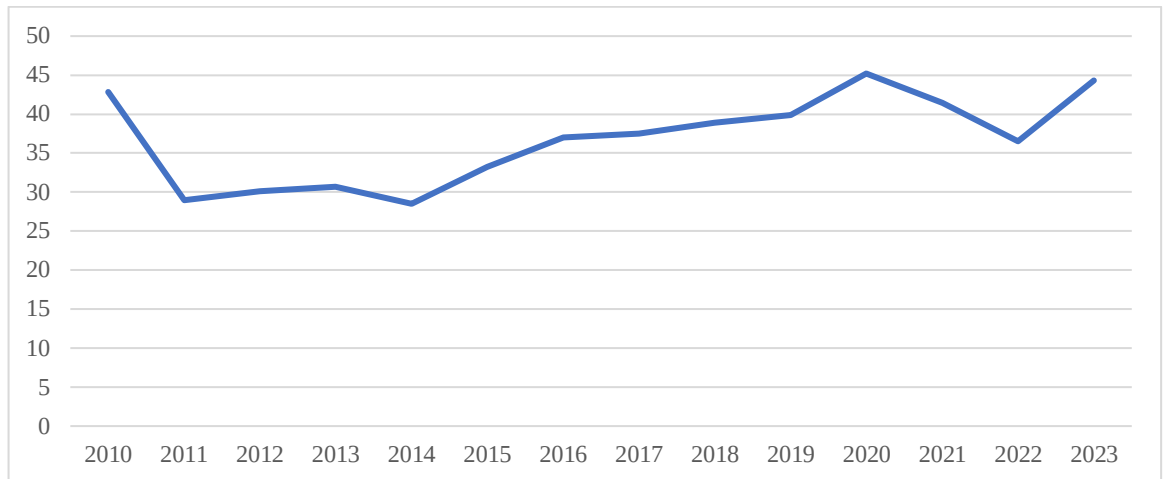

Рис. 2.23. Державний борг Норвегії до ВВП, 2010-2023 рр., % [39].

Динаміка індексу з 2010 по 2023 рік демонструє зміни індексу зі значними коливаннями з плином часу. Індекс стартував з 42,8 у 2010 році і досягнув мінімуму 28,5 у 2014 році. Потім він продемонстрував тенденцію до зростання і досяг 45,2 у 2020 році. Після цього він знову впав до 36,5 у 2022 році, але дещо зріс до 44,3 у 2023 році [39].

Індекс сприйняття корупції, який охоплює 180 країн світу, є провідним глобальним показником корупції в державному секторі. Детальну динаміку відносно Норвегії можна побачити на рис. 2.24 [10].

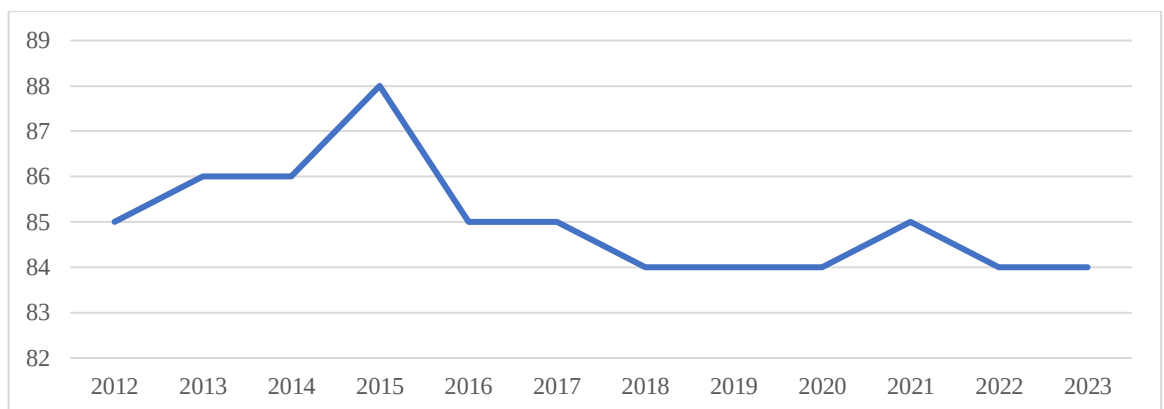

Рис. 2.24. Індекс сприйняття корупції в Норвегії, 2012-2023 рр. [10].

2023 року Норвегія отримала 84 бали зі зміною на 0 балів порівняно з минулим роком та посідає 4 місце зі 180 країн. Варто зазначити, що така ситуація триває з 2018 р., виключенням став лише 2021 р., де країна отримала 85 балів [10].

Коефіцієнт Пальми — це показник нерівності, який ділить частку, отриману 10% найбагатших, на частку 40% найбідніших. Вищі значення вказують на більшу нерівність. Нерівність тут вимірюється в термінах доходу до сплати податків і пільг [46].

У Норвегії він становив 1,3 станом на 2022 рік. Як можна побачити з табл.2.9, коефіцієнт протягом 22 років залишався майже на одному рівні, з різкими падіннями в 2001 та 2009 роках [46].

Таблиця 2.9

Динаміка коефіцієнту Пальми в Норвегії

Рік	Показник	Рік	Показник	Рік	Показник	Рік	Показник
2000	2	2005	2	2010	2	2015	1,9
2001	1,8	2006	2,1	2011	2	2016	1,9
2002	1,8	2007	2,1	2012	2,1	2017	1,9
2003	1,9	2008	2,1	2013	2	2022	1,3
2004	1,9	2009	1,8	2014	2		

Таблиця складена автором за матеріалами: [46].

Вплив нерівності доходів на макроекономічні показники Норвегії вказує на життєву важливість справедливого розподілу ресурсів для сталого економічного розвитку. Позитивна динаміка ВВП, стабільний рівень інвестицій і низький рівень інфляції свідчать про те, що країна здатна підтримувати високий рівень життя навіть за складних обставин.

Висновки до другого розділу

1. Доходи домогосподарств різко коливалися протягом останніх років, відображаючи як внутрішні економічні зміни, так і вплив глобальних криз. Пандемія COVID-19 та економічна рецесія призвели до зменшення доходів у 2020 році, але у 2021 році спостерігалось поступове відновлення.

Однак коливання доходів у 2022 році сигналізувало про ризики, пов'язані із зовнішніми економічними чинниками. Різні типи домогосподарств - особливо самотні та сім'ї з дітьми - мають різний рівень доходів, що свідчить про економічні виклики та потребу в адаптивних соціальних механізмах. Перерозподільча державна політика, зокрема податкова система, має позитивний вплив на зменшення нерівності при збереженні соціальної стабільності.

2. Протягом аналізованого періоду в Норвегії спостерігалось поступове економічне зростання, перерване наслідками глобальних кризових явищ, таких як фінансова криза 2008 року та пандемія COVID-19. Попри швидке відновлення після пандемії, ВВП та економічне зростання залишалися нестійкими. Зовнішня торгівля є особливо важливою для економічного зростання, оскільки країна є великим експортером природних ресурсів, переважно нафти та природного газу. Незважаючи на коливання, експорт постійно перевищував імпорт, що позитивно впливало на платіжний баланс і стабільність валюти. Середня заробітна плата поступово зростала, підвищуючи рівень життя та купівельну спроможність і зменшуючи економічну нерівність. Індекс Джині залишається відносно низьким, що відображає рівномірний розподіл доходів внаслідок активної державної підтримки та соціальних програм.

3. Економічні показники країни відображають вплив періодів високих темпів зростання та короточасних спадів, спричинених економічними кризами, що підкреслює необхідність диверсифікації економіки. Валове нагромадження основного капіталу та інновації роблять значний внесок в економічну стабільність. Втім, коливання інфляції свідчать про необхідність проведення контрольованої монетарної політики, особливо в періоди економічних потрясінь. Індекс споживчих цін та рівень доходів після сплати податків свідчать про ефективність соціальної політики у зменшенні нерівності між різними групами населення. Окрім того, високий індекс інновацій та конкурентоспроможності свідчить про те, що наукові

дослідження та технологічний розвиток відіграють активну роль у зміцненні економіки. Державна підтримка та інвестиції в освіту, дослідження та цифрові технології сприяють сталому розвитку та зміцненню позицій Норвегії на світовій економічній арені.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДОХОДІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

3.1. Соціальна політика та заходи державного регулювання щодо зменшення диференціації доходів

Довіра до державних установ та задоволеність державними послугами є важливими показниками якості державного управління. Вони відображають сприйняття компетентності уряду в розробці та реалізації політики і наданні послуг, а також очікування щодо поведінки державних установ та їхніх представників. Хоча високий рівень довіри до державних установ не є обов'язковим результатом демократичного врядування, довіра до державних послуг та задоволеність ними сприяють ефективному врядуванню, оскільки вони пов'язані з високим рівнем політичної згуртованості, участі в суспільному житті та соціальної єдності.

Норвегія знаходиться в особливо вигідному становищі, коли йдеться про задоволеність громадян державними послугами. За оцінками, 87% норвежців задоволені системами правосуддя та освіти, тоді як середні показники по ОЕСР становлять 56% і 67% відповідно (рис.3.1). Близько 80% опитаних задоволені системою охорони здоров'я, що на 12 % вище середнього показника по ОЕСР (68%) [17].

Рис.3.1. Задоволеність державними послугами, 2022, % [17].

Норвегія входить до числа країн ОЕСР з найвищим рівнем довіри до державних інституцій. Більшість норвежців повідомили про високу або помірно високу довіру до національних (63,7%) (рис.3.2) і місцевих органів влади (53%) і державних служб (61%). Норвежці мали найвищий рівень довіри до парламенту, де 66% повідомили про високий або помірно високий рівень довіри, що на 27 % вище середнього по країнах ОЕСР (39%) [17].

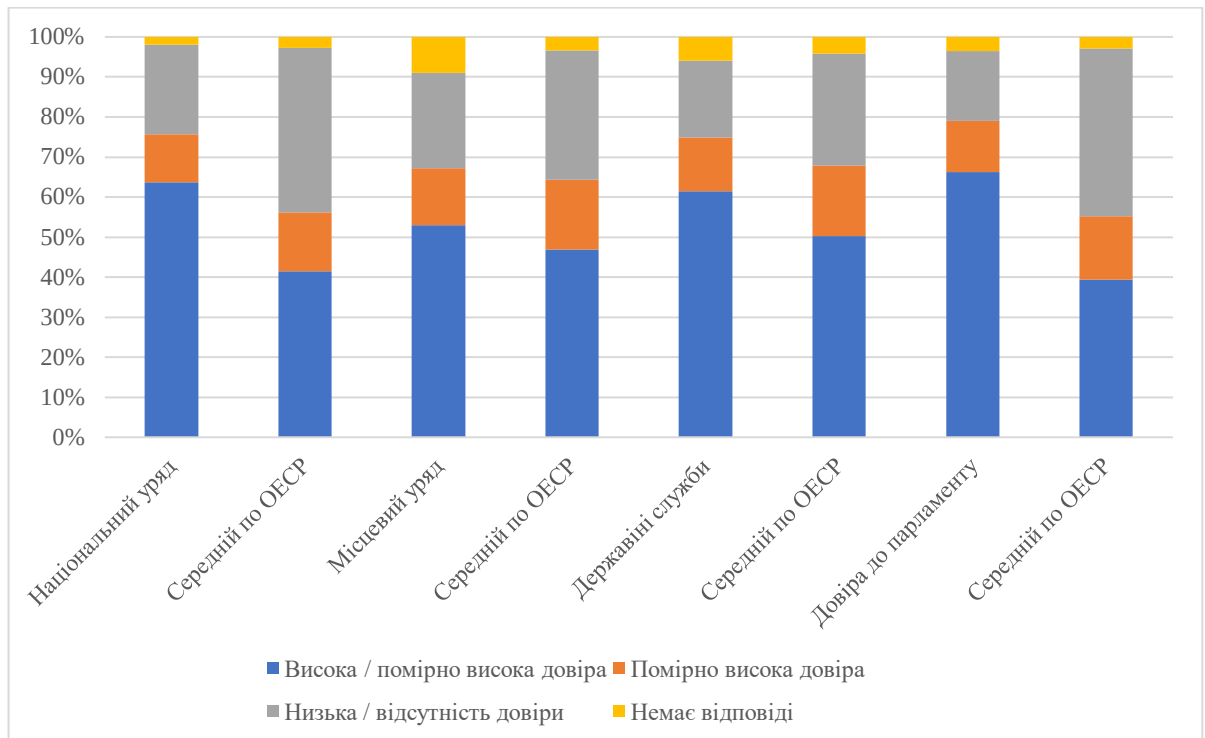

Рис.3.2. Довіра до державних інституцій, % [17].

Після серйозного погіршення ситуації, спричиненого пандемією COVID-19, що потребувало надзвичайних заходів та термінових механізмів підтримки бізнесу та населення, державні фінанси демонструють позитивні ознаки, але відновлення залишається нестійким. Фіскальний баланс - це різниця між доходами та витратами уряду за рік. Коли уряд витрачає більше, ніж отримує, він має бюджетний дефіцит. Коли він витрачає менше, то має бюджетний профіцит.

Бюджетний профіцит Норвегії зріс з 10,6% до 26,0% ВВП у 2022 році і був найвищим серед усіх країн ОЕСР в обох роках. Для порівняння, середній бюджетний дефіцит країн ОЕСР у 2021 році становив -7,5% ВВП. Державний

борг Норвегії також є низьким - від 48,9% ВВП у 2022 році до 42,2% ВВП у 2021 році. Середній борг країн ОЕСР у 2021 році був значно вищим (120,8%).

Державні інвестиції можуть сприяти підвищенню продуктивності та економічному зростанню, а також реалізації довгострокових політик, таких як розвиток інфраструктури зеленої енергетики, що сприяє боротьбі зі зміною клімату. Однак для реалізації політики та надання державних послуг уряду імпортують велику кількість товарів, послуг і робочої сили [17].

У 2021 році Норвегія витратила на державні закупівлі більше, ніж середня країна ОЕСР - 14,6% ВВП порівняно з 12,9% ВВП для країн ОЕСР (рис.3.3.). До 2019 року витрати Норвегії на державні закупівлі скоротилися приблизно на 1,1% ВВП. У 2021 році інвестиції Норвегії у відсотках від ВВП (5,2%) були майже на 2 % вищими, ніж у середньому в країнах ОЕСР (3,4%). У 2022 році рівень інвестицій в Норвегії впав до 4,2% [17].

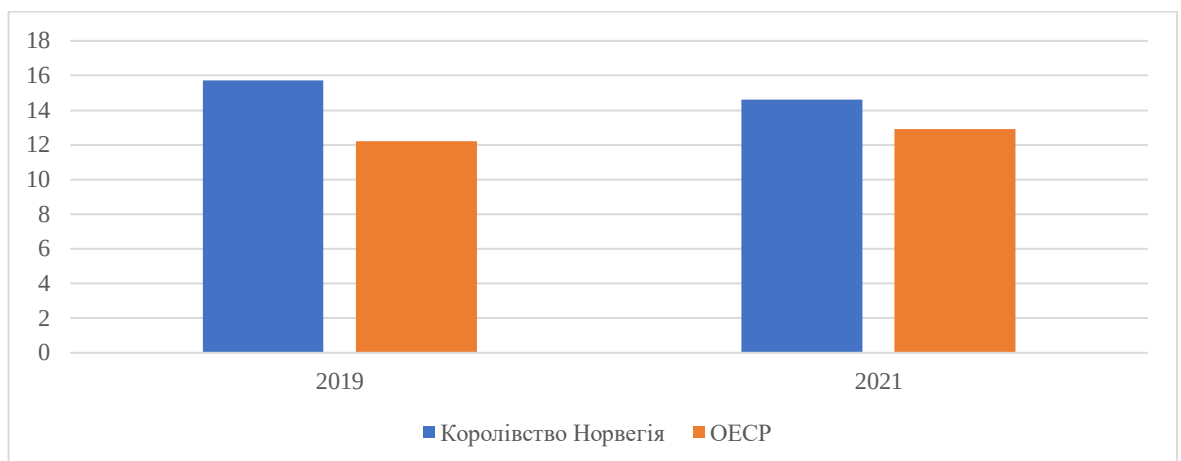

Рис. 3.3. Витрати на державні закупівлі як частка ВВП, % [17].

Подібно до інших північних країн, податкова система в Норвегії зосереджена на перерозподілі. Трудові доходи оподатковуються прогресивно, і ті, хто має високі трудові доходи, можуть зіткнутися зі значно вищими податковими ставками. Відповідно до цього середня ставка податку на доходи від праці в Норвегії вища, ніж середня в країнах ОЕСР. Податки сплачуються національному уряду та місцевим органам влади (муніципалітету та країни). Було проведено багато реформ, пов'язаних з податками на прибуток, у результаті великої реформи 1992 року було запроваджено подвійну систему

податку на прибуток з окремими ставками оподаткування капіталу та трудового доходу [4].

Податок на доходи фізичних осіб в Норвегії має дві бази: доходи фізичних осіб і звичайні доходи. Особисті доходи визначаються як доходи від праці та пенсії. Особистий дохід — це база валового доходу, з якої не проводяться відрахування. Звичайний дохід включає всі види оподатковуваних доходів від праці, пенсій, бізнесу та капіталу. Певні витрати та витрати, включаючи відсотки, сплачені за боргом, підлягають вирахуванню при розрахунку звичайного доходу [60].

Загальна ставка податку на звичайний дохід становить 22%. Податок на прибуток місцевої влади (муніципалітету та округу) становить 13,35% від загальної ставки. Податок на звичайний дохід стягується після врахування стандартної надбавки в розмірі 58 250 норвезьких крон. Батьки-одиначки мають право на додаткову спеціальну податкову пільгу в розмірі 52 476 норвезьких крон.

Кожна особа отримує мінімальну допомогу, що дорівнює 46% особистого доходу, з мінімумом 4 000 норвезьких крон і максимумом 109 950 норвезьких крон. Щодо заробітної плати кожна особа може вибрати окрему допомогу в розмірі 31 800 норвезьких крон замість базової надбавки. Отже, найменші працівники обрали б цю окрему допомогу, якщо вона перевищує базову допомогу, на яку вони мають право [60].

Основні нестандартні надбавки, які вираховуються зі звичайного доходу:

1. Батьківська допомога: документально підтверджені витрати на догляд за дитиною обмежуються: максимум 25 000 норвезьких крон на одну дитину; плюс 15 000 норвезьких крон за кожну наступну дитину. Допомога надається загалом тому з подружжя, який має найвищий дохід. Невикористану батьківську допомогу можна передати другому з подружжя. Допомога також поширюється на одиноких батьків.

2. Витрати на відрядження, пов'язані з роботою, перевищують 14 000 норвезьких крон;

3. Профспілкові внески до 5 800 норвезьких крон;
4. Пожертви волонтерським організаціям до 25 000 норвезьких крон;
5. Внески в індивідуальні схеми пенсійного забезпечення, максимум 15 000 норвезьких крон;
6. Премії та внески до професійних пенсійних схем у приватному та державному секторах, необмежені;
7. Необмежені відрахування для виплати відсотків.

Основним нестандартним податковим кредитом є «схема домашнього заощадження». Вона спрямована на заохочення молодих людей (віком до 34 років) заощаджувати на майбутню покупку житла. Надається податковий кредит у розмірі 20% річних заощаджень до 27 500 норвезьких крон на спеціальних рахунках. Загальна сума заощаджень не може перевищувати 300 000 норвезьких крон [60].

Якщо ж говорити про внески на соціальне страхування, то внески працівників до «Схеми національного страхування» зазвичай становлять 8,0% від особистого доходу. Працівники не сплачують внески, якщо їхній дохід від заробітної плати становить менше ніж 64 650 норвезьких крон. Якщо дохід від заробітної плати перевищує цей мінімальний рівень, виконується альтернативний розрахунок, коли внески дорівнюють 25% доходу від заробітної плати, що перевищує мінімальний рівень. Фактично зроблені внески становлять мінімум між альтернативним розрахунком і 8,0% від загального доходу від заробітної плати. Внески від самозайнятих осіб становлять 11,2% від особистого доходу, що відноситься до праці [60].

Внески роботодавця на соціальне страхування сплачуються для всіх працівників як у приватному, так і в державному секторі. Внесок географічно диференційований відповідно до муніципалітету, де знаходиться місце роботи. Стандартні ставки становлять 14,1%, 10,6%, 7,9%, 6,4%, 5,1% або 0% від валової заробітної плати. Найвищий показник відноситься до центральних частин південної Норвегії. За певних обставин можуть застосовуватися нижчі ставки. Середньозважена ставка становить приблизно 13% [60].

Допомога по безробіттю призначається особам, тривалість роботи яких скорочена не менше ніж на 50%. Коефіцієнт заміщення становить 62% доходу до звільнення. Стандартний період права становив 186 тижнів до 2004 року, після чого його було скорочено до 104 тижнів. Допомога по безробіттю надається за умови подання форми працевлаштування до служби зайнятості кожні 14 днів [6].

Пенсії по інвалідності призначаються особам, які втратили працездатність внаслідок хвороби або каліцтва. Причина непрацездатності та те, чи є стан постійним чи тимчасовим, не мають значення, але інвалідність має бути підтверджена лікарем. Традиційно доступ до пенсій по інвалідності був дуже ліберальним, і в попередній літературі пенсія по інвалідності була загальноприйнятим каналом, через який люди можуть назавжди залишити робочу силу, зберігаючи при цьому скромне джерело доходу. Коефіцієнт заміщення після сплати податків для тих, хто раніше отримував середній дохід, становить близько 65% [4].

Закон «Про робоче середовище» регулює трудове законодавство, і, як і в інших скандинавських країнах, Норвегія має дещо високий рівень захисту зайнятості та щедрі виплати по безробіттю, без юридичних вимог щодо вихідної допомоги. У Норвегії не існує загальнодержавної мінімальної заробітної плати, але заробітна плата, як правило, визначається колективним договором між секторами [4].

Захист роботи матерів, підтримка сім'ї та дитячі виплати відіграють ключову роль у скандинавській державі загального добробуту.

По-перше, батьки мають право на 12 місяців повністю оплачуваної відпустки по догляду за дитиною за умови, що вони працювали принаймні 6 із 10 місяців до народження дитини та заробляли мінімальну суму. У той час як допомоги по відпустці по догляду за дитиною підлягають обмеженню виплат, це обмеження є щедрим, і більшість роботодавців доповнюють виплати, щоб забезпечити 100% охоплення [4].

По-друге, усі діти мають фундаментальне право на догляд за дитиною з серпня того року, коли їм виповниться 1 рік. Догляд за дітьми значно субсидується державою, і максимальна місячна ціна становить 350 дол. США. Близько 80% однорічних дітей відвідують дитячі садки.

По-третє, батьки отримують від держави фінансову допомогу на дитину, яка не залежить від матеріального становища, доки дитині не виповниться 18 років. Це призначено для покриття деяких витрат, пов'язаних з вихованням дитини, і становить приблизно 130 дол. США на місяць. Нарешті, уряд забезпечує безкоштовну загальну медичну допомогу та безкоштовну освіту (включаючи вищу) для всіх жителів [4].

Як бачимо, ефективна соціальна політика та державне регулювання є основними факторами зниження економічної нерівності. Норвезький успішний досвід демонструє, що всебічний підхід до перерозподілу доходів, що охоплює прогресивне оподаткування, підтримку домогосподарств та інвестиційні ініціативи, здатен забезпечити сталий соціально-економічний розвиток країни.

3.2. Шляхи вирівнювання доходів населення Норвегії та сприяння економічному розвитку

Рівність доходів є важливим елементом соціально-економічної політики Норвегії, яка спрямована на зменшення диференціації серед доходів населення та забезпечення стабільного економічного розвитку. Одним із головних завдань економічної політики Норвегії є забезпечення високого рівня добробуту для всіх громадян, що неможливо без ретельного аналізу економічних показників.

Нами було створено регресійну модель у програмі Excel, для дослідження наявності зв'язку між індексом Джині, як незалежною змінною та основними економічними показниками: ВВП та ВВП на душу населення. Індекс Джині було обрано для оцінки того, як зміни в рівні нерівності доходів можуть

вплинути на загальний добробут населення та макроекономічну стабільність. За допомогою регресійного аналізу було визначено коефіцієнти, що відображають силу та напрямок зв'язку між індексом Джині та кожним із досліджуваних показників, та перевірено статистичну значущість цих зв'язків.

Результати показують, що між залежною та незалежними змінними існує помірна кореляція. Загальний коефіцієнт кореляції $R = 0,730$ (табл.3.1) показує, що між змінними існує середній позитивний зв'язок, і розкриває потенціал моделі у прогнозуванні залежної змінної.

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,533$ показує, що приблизно 53% дисперсії залежної змінної можна пояснити факторами моделі. Це значення є середнім і показує, що модель може пояснити всю дисперсію залежної змінної лише в обмеженій мірі і що можуть існувати інші фактори, які не були враховані в аналізі.

Таблиця 3.1

Регресійна статистика

Показник	Результат
Множинний R	0,730154
R-квадрат	0,533125
Нормований R-квадрат	0,450735
Стандартна помилка	1,432143
Спостереження	21

Таблиця складена автором за матеріалами: [16,37,38,24].

Нормалізований коефіцієнт детермінації 0,451 підтверджує, що модель в цілому не є дуже значущою, але надає додаткову інформацію для оцінки впливу змінних з огляду на їх кількість.

За результатами дисперсійного аналізу, які зазначені в табл.3.2., статистична значущість моделі підтверджується F-значенням = 6,471 та p-значенням менше 0,05 (0,004), що свідчить про статистичну значущість регресійної моделі в цілому. Це означає, що незалежні змінні мають значний вплив на залежну змінну.

Таблиця 3.2

Дисперсійний аналіз

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Значення <i>F</i>
Регресія	3	39,81529	13,27176	6,470768	0,004037
Залишок	17	34,86757	2,051034		
Всього	20	74,68286			

Таблиця складена автором за матеріалами: [16,37,38,24].

Враховуючи важливість взаємозв'язку між економічним зростанням та зайнятістю, було б логічно дослідити взаємозв'язок між ВВП на душу населення та рівнем безробіття в Королівстві Норвегія та Україні. Таке дослідження дозволить оцінити, наскільки зміни в економічному зростанні суттєво впливають на зайнятість в обох країнах, а також виявити особливості цього взаємозв'язку в контексті відмінностей між норвезькою та українською економічними системами. Для досягнення поставленої мети оптимальним є використання кореляційної моделі, яка дозволить визначити ступінь та напрямок зв'язку між двома змінними..

Для визначення коефіцієнта кореляції вище згаданих показників Королівства Норвегія використаємо програму Excel, в якій вводимо дані в таблицю (табл.3.3). Потім виконуємо формулу кореляційного коефіцієнта: Excel: =CORREL(B3:B26,C3:C26). Наш результат становить: $r = -0,460159879$.

Коефіцієнт кореляції -0.46158441 означає, що існує середня негативна лінійна залежність між досліджуваними змінними. У цьому випадку, значення $-0,460159879$ свідчить про те, що зі збільшенням однієї змінної, інша змінна має тенденцію зменшуватись, та є обернена залежність між цими змінними.

Таблиця 3.3

Значення ВВП на душу населення та рівня безробіття Королівства

Норвегія

Норвегія		
Рік	ВВП на душу населення	Рівень безробіття (%)
2000	38,178	3,46
2001	38,602	3,74
2002	43,171	4,02
2003	50,25	4,22
2004	57,769	4,26
2005	67,047	4,38
2006	74,434	3,4
2007	85,502	2,49
2008	97,504	2,55
2009	80,348	3,1
2010	88,163	3,52
2011	101,222	3,21
2012	102,176	3,12
2013	103,554	3,42
2014	97,667	3,48
2015	74,81	4,3
2016	70,867	4,68
2017	76,132	4,16
2018	82,793	3,8
2019	76,431	3,69
2020	68,34	4,42
2021	93,073	4,37
2022	108,729	3,23
2023	87,962	3,58
Коефіцієнт кореляції		-0,460159879

Таблиця складена автором за матеріалами: [37,44].

Графічний вигляд моделі можна побачити на рис. 3.4. Червоною лінією представлена лінійна регресія, яка відображає напрямок та силу зв'язку між змінними.

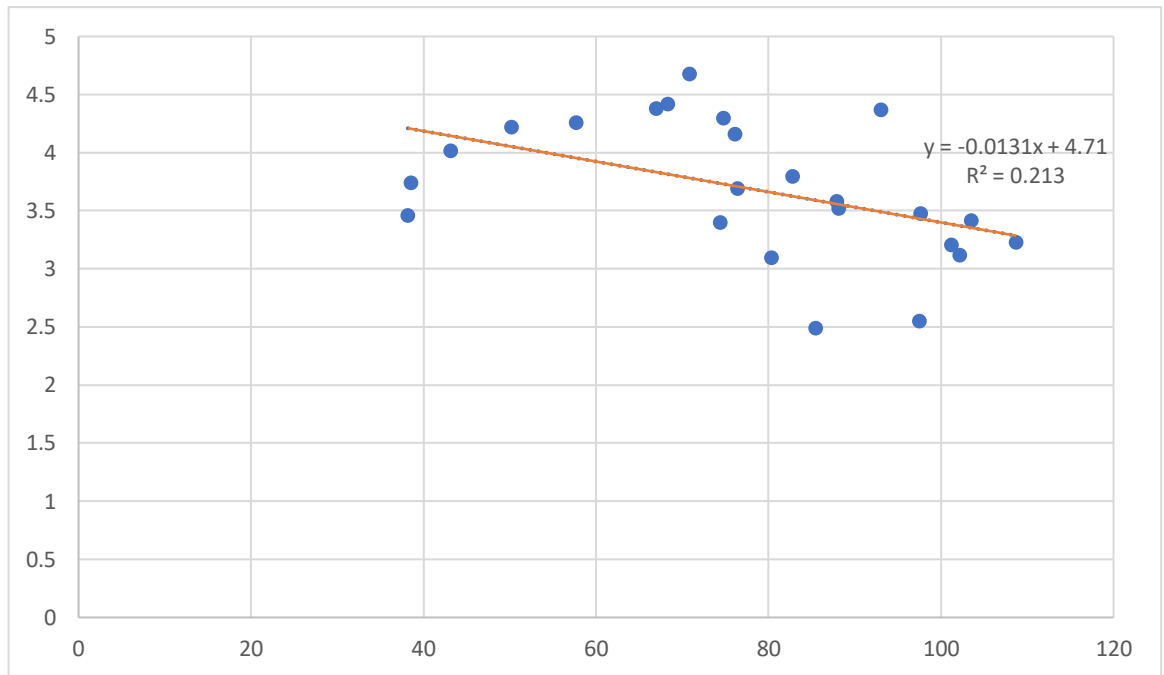

Рис.3.4. Кореляційно-регресійна модель зв'язку між ВВП на душу населення та рівнем безробіття в Норвегії, 2000-2023 рр.

Джерело: виконано автором за матеріалами: [37,44].

З даними динаміки ВВП на душу населення та рівня безробіття в Україні можна ознайомитися нижче в табл.3.4. яку вводимо в програму Excel. Подальший алгоритм той самий що й з даними Королівства Норвегія. Отже, ми отримали результат: $r = 0,264312117$.

Коефіцієнт кореляції 0,264312117 означає, що існує слабка позитивна лінійна залежність між показниками України. Позитивне значення в свою чергу означає, що досліджувані показники мають тенденцію рухатися разом.

Однак, якщо досліджувати той самий період, але до 2022 року, до повномасштабного вторгнення росії в Україну, ми отримуємо зовсім інший коефіцієнт, а саме: $r = -0,520431325$.

Цей коефіцієнт вказує на помірно негативну кореляцію між показниками. Ситуація складається та сама що й з показниками Королівства Норвегія. У цьому випадку, в Україні кореляція трохи сильніша, що може вказувати на більшу чутливість ринку праці до змін в економіці. Україна має менш розвинену економіку з нижчим рівнем доходу на душу населення та вищим рівнем безробіття, а також більшу економічну нестабільність.

Таблиця 3.4

Значення ВВП на душу населення та рівня безробіття України

Україна		
Рік	ВВП на душу населення	Рівень безробіття (%)
2000	658,3	11,71
2001	807,8	11,06
2002	911,9	10,14
2003	1087,8	9,06
2004	1416,6	8,59
2005	1894,5	7,18
2006	2391,3	6,81
2007	3197,9	6,35
2008	4066,5	6,36
2009	2639,4	8,84
2010	3078,4	8,1
2011	3704,8	7,85
2012	4004,8	7,53
2013	4187,7	7,17
2014	3104,7	9,27
2015	2124,7	9,14
2016	2187,7	9,35
2017	2638,3	9,5
2018	3096,6	8,8
2019	3661,5	8,19
2020	3751,7	9,48
2021	4827,8	9,83
2022	4576	24,53
2023	5181,4	19,07
Коефіцієнт кореляції		0,264312117

Таблиця складена автором за матеріалами: [57,15].

Графічний вигляд моделі можна побачити на рис. 3.5. Він показує кореляційно-регресійний зв'язок між ВВП на душу населення та рівнем безробіття в Україні за 2000-2023 рр.

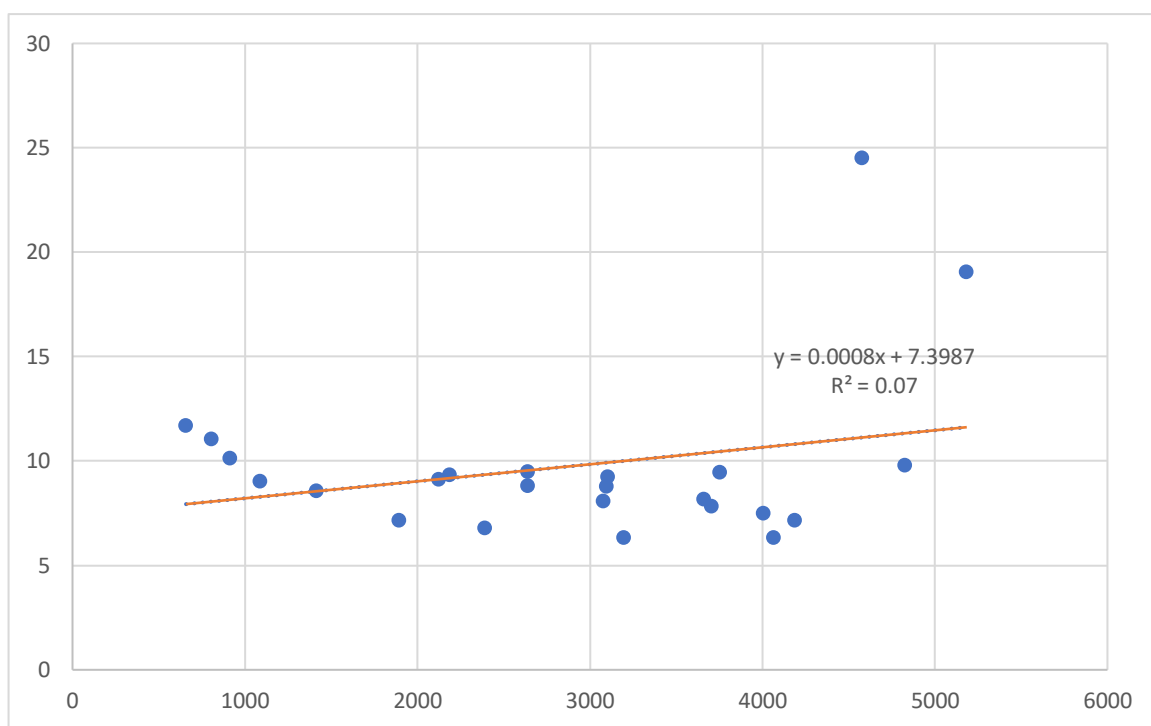

Рис.3.5. Кореляційно-регресійна модель зв'язку між ВВП на душу населення та рівнем безробіття в Україні

Джерело: виконано автором за матеріалами: [57,15].

Коефіцієнт регресії 0,0008 вказує на те, що збільшення ВВП на душу населення на одну умовну одиницю збільшує рівень безробіття в середньому лише на 0,0008 відсотка. Постійна 7,3987 вказує на те, що рівень безробіття становитиме приблизно 7,4%, навіть якщо ВВП дорівнюватиме нулю.

Коефіцієнт детермінації показує, що лише 7% змін у рівні безробіття можуть бути пояснені змінами у ВВП на душу населення.

І знову ж таки, при аналізі періоду 2000-2022 рр. ми отримуємо таке рівняння: $y = -0,0006x + 10,302$ та коефіцієнт: $R^2 = 0,2708$. Ця модель значно краще пояснює змінюваність рівня безробіття порівняно з першим варіантом. А аналіз періоду 2000-2019 дає ще більш відмінні дані, а саме: $y = -0,0009x + 10,878$. $R^2 = 0,5135$. В цьому варіанті 51.35% варіації рівня безробіття можна пояснити змінами ВВП на душу населення.

3.3. Рекомендації щодо оптимізації диференціації доходів населення в Україні в контексті запозичення норвезького досвіду

Рівність доходів є важливою частиною соціально-економічної політики Норвегії, спрямованої на зменшення нерівності та забезпечення довгострокового економічного зростання. Основною метою норвезької моделі є створення умов, за яких усі громадяни, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу, можуть досягти економічної стабільності. Рівень соціального забезпечення, податкова політика, освіта та інвестиції в інновації відіграють центральну роль у формуванні економічного розвитку країни.

Одним зі спеціальних інструментів Норвегії для зменшення нерівності доходів є добре продумана податкова система. Норвезька податкова політика базується на принципі прогресивного оподаткування: чим вищий дохід громадянина, тим більший відсоток податку він сплачує. Такий підхід забезпечує ефективний перерозподіл доходів від найбільших верств населення до найбільш вразливих груп, а отримані кошти спрямовуються на фінансування соціальних програм. Це дозволяє Норвегії підтримувати низький рівень бідності та високу якість життя населення.

Оподаткування та перерозподіл доходів у Норвегії є дуже прогресивними. Податкова система країни складається з декількох рівнів прогресивного оподаткування, при якому ставка податку збільшується відповідно до рівня доходу. Таким чином, державний бюджет отримує значні надходження для фінансування програм соціального захисту та підтримки бідних.

Соціальні послуги також мають великий успіх. Виплати малозабезпеченим, допомога безробітним, підтримка людей похилого віку та інвалідів - всі ці програми спрямовані на вирівнювання економічних умов життя населення. Крім того, соціальні виплати зменшують ризик соціальної ізоляції, покращують якість життя в цілому і зменшують нерівність між іншими соціальними групами.

Сучасна податкова система України зіштовхується з низкою суттєвих проблем, які значно знижують її ефективність та негативно впливають на бізнес-середовище в країні.

1. Скасування податкових пільг для компаній;
2. Наявність значної кількості податків і зборів, переважна більшість з яких має дуже низьку питому вагу в загальних податкових надходженнях, але ускладнює процеси адміністрування;
3. Податкова система України є дуже дискреційною і сприяє розвитку офшоризації та тіньовій економіці;
4. Постійна зміна та доповнення законодавства призводить не лише до невизначеності, але й до ще більшої неузгодженості та суперечливості сучасної системи оподаткування;
5. Часте автоматичне блокування податкових рахунків [74].

Інвестиції в людський капітал є однією з ключових стратегій соціального розвитку Норвегії. Високоякісна, загальнодоступна освіта та професійна підготовка надає можливості для професійного розвитку та забезпечує конкурентоспроможність на ринку праці. Норвегія широко розвиває програми професійного навчання, які допомагають залучати громадян до нових сфер діяльності та створюють умови для гідного життя.

Незважаючи на доступність базової освіти, якість освіти в Україні суттєво відрізняється в різних регіонах. Це обмежує мобільність населення та знижує соціальну мобільність у віддалених районах. Крім того, більшість програм професійно-технічної освіти в Україні не враховують потреби сучасного ринку праці, що ускладнює пошук роботи та перешкоджає професійному розвитку. Також в Україні існує перенасичення студентів та відносна відсутність робочих місць, що сприяє або «відтоку мізків», або тому що люди з вищою освітою працюють на низько кваліфікованих посадах.

Норвегія має одну з найбезпечніших систем трудових відносин у світі, з чіткими правилами справедливої оплати праці та сприятливими умовами для всіх працівників. Важливим компонентом є система колективних договорів,

яка встановлює мінімальні стандарти заробітної плати, охорони здоров'я, безпеки та соціального забезпечення. Це зменшує нерівність у доходах і забезпечує стабільність ринку праці.

Норвегія має високу мінімальну заробітну плату, яка гарантує гідний рівень життя для тих, хто працює в низькооплачуваних секторах, і таким чином зменшує нерівність у доходах між різними групами працівників.

Високий рівень профспілкового об'єднання в Норвегії забезпечує стабільність ринку праці та соціальну згуртованість, дозволяючи працівникам відстоювати справедливую заробітну плату та інші права.

В Україні існують великі відмінності в оплаті праці між регіонами, галузями та секторами економіки. Окрім того, слабкі профспілки та нерівні умови праці загрожують соціальній стабільності. Відсутність механізмів контролю за оплатою праці та слабка правова підтримка працівників спричиняють затримки та не виплату заробітної плати на деяких підприємствах.

Норвегія активно інвестує в інфраструктуру та інноваційні технології для забезпечення сталого економічного зростання. Ці інвестиції створюють робочі місця, підвищують продуктивність праці та сприяють зростанню ВВП. Покращення транспортних мереж, систем охорони здоров'я та освіти, а також інвестиції в технологічні інновації створюють сприятливі умови для економічного зростання та підвищують конкурентоспроможність країни на світовому ринку.

Розширюючи транспортні та комунікаційні мережі, уряд Норвегії сприяє економічній активності як у містах, так і у віддалених районах. Це впливає на справедливий розподіл економічних можливостей та зменшує регіональну нерівність.

Завдяки підтримці технологічного сектору та інноваційних компаній створюються нові високооплачувані робочі місця, які збільшують доходи громадян та сприяють економічній стабільності країни.

Маючи великий потенціал, українська інфраструктура є недостатньо розвиненою, а місцями взагалі мізерною, що є великою перешкодою для економічного зростання країни. Більшість транспортних мереж та доріг потребують капітального ремонту, хоча навіть ямковий ремонт місцями не проводять і це не кажучи про сільські місцевості, так як від них напряду залежить ефективність логістики та мобільність населення.

Виходячи з вище наведених думок, нами представлено декілька рекомендацій, як і на нашу думку сприятимуть покращенню та оптимізації диференціації доходів населення в Україні. Тож в країні потрібні:

1. Зміна та удосконалення податкової системи України задля зменшення рівня тіньової економіки та переспрямування податкових коштів на менш захищені соціальні верстви населення.

2. Збільшення інвестицій в освітній сектор та розробка програм перепідготовки громадян, для змоги зміни професії, під час активних змін та ринку праці. Також підтримка дуальних програм та стажувань, під час яких студенти починають розвивати свої професійні навички. А також реформування освітньої галузі країни.

3. Зміцнення профспілкових об'єднань, які зможуть вдало представляти інтереси працівників та надавати підтримку у випадках порушення прав працівників. Підвищення мінімальної заробітної плати та забезпечення контролю за її виплатою, задля уникнення затримок і несправедливого ставлення з боку роботодавців. Реформування трудового законодавства для забезпечення більшого контролю прав працівників.

4. Створення інвестиційних програм підтримки та модернізації інфраструктури в усіх регіонах України. Розвиток інноваційної діяльності для підвищення продуктивності праці. Покращення інвестиційного клімату шляхом законодавчих ініціатив.

Співставлення політик рівності доходів та економічного розвитку Норвегії та України показує важливість інтегрованого підходу та політики відкритого уряду. Україна має великий потенціал для зменшення нерівності

доходів і досягнення сталого економічного зростання за допомогою реформ у сфері оподаткування, соціального захисту, інвестицій в інфраструктуру та боротьби з корупцією. Використання норвезького досвіду як прикладу допоможе Україні створити більш справедливе та соціально орієнтоване суспільство, але також потрібно враховувати специфіку національного контексту та серйозні поточні соціально-економічні виклики.

Представлені шляхи вдосконалення спрямовані не лише на вирішення існуючих проблем нерівності доходів та економічного зростання, а й на створення підґрунтя для сталого розвитку держави та підвищення рівня добробуту населення України. Вдала реалізація цих заходів дозволить створити більш збалансовану економічну модель, яка забезпечить зниження соціальної напруженості, скорочення бідності та рівний доступ до економічних можливостей. Нижче ми очікуємо на детальні результати по кожному напрямку вдосконалення політики, зосереджуючись на вашому позитивному впливі на українське суспільство та економіку.

1. Впровадження прогресивної податкової політики допоможе зменшити розрив між найбагатшими та найбіднішими верствами населення та забезпечити рівний розподіл доходів. Оскільки менш заможні громадяни отримують доступ до державних ресурсів для задоволення своїх базових потреб, це підвищить рівень соціальної стабільності та зменшить соціальну напругу. У такий спосіб можна стабілізувати ринок праці, зменшивши відтік населення з України в пошуках кращого рівня життя.

2. Очікується, що інвестиції у професійно-технічну освіту збільшать кількість висококваліфікованих фахівців, що призведе до підвищення середньої заробітної плати та зниження рівня безробіття. Освітні ініціативи сприятимуть адаптації української робочої сили до вимог сучасного ринку праці, особливо у високотехнологічному секторі, зменшуючи потребу громадян працювати в неформальному секторі або емігрувати, що матиме позитивний вплив на економіку країни.

3. Гідна оплата праці та дотримання трудових прав сприятимуть зростанню середнього класу, який є основою стабільного розвитку кожної економіки. Вищі доходи середнього класу призведуть до зростання споживчого попиту, що стимулюватиме економічну активність та розвиток малого і середнього бізнесу. Середній клас - це також соціально активна частина населення, яка сприяє розвитку демократії в Україні через більшу участь у громадському житті.

4. Інвестування в інфраструктуру та інновації сприятиме створенню нових робочих місць, що матиме позитивний вплив на економіку. Модернізація транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури зменшить логістичні витрати та підвищить продуктивність бізнесу. Більше того, розвиток інноваційного сектору дасть Україні конкурентну перевагу на світовому ринку, особливо у сфері інформаційних технологій та зеленої енергетики, що може спричинити збільшення експорту високотехнологічних продуктів та послуг.

Нами також було розроблено схему механізму зі зменшення рівня диференціації доходів населення України, яку можна побачити на рис.3.6.

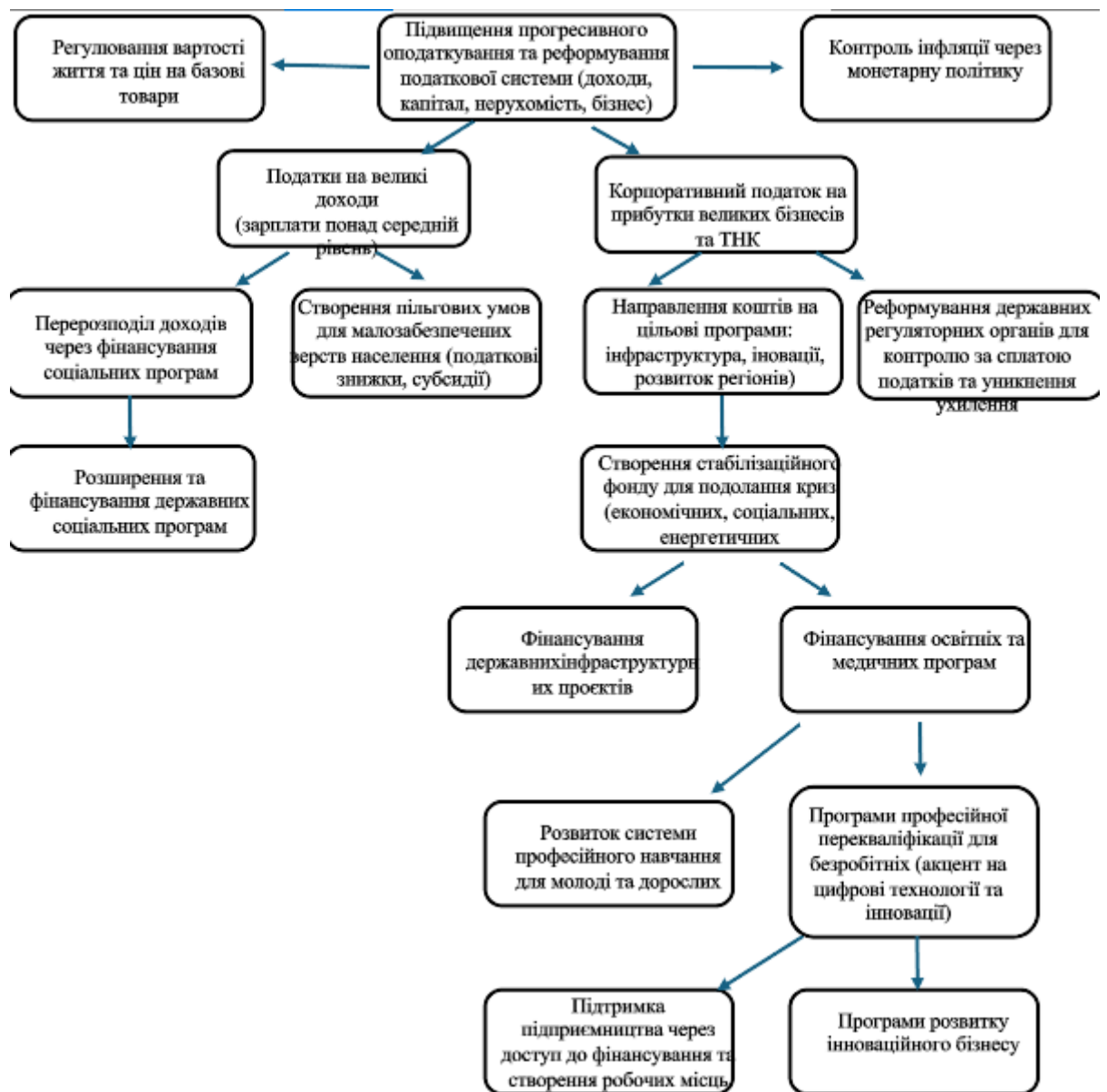

Рис. 3.6. Механізм зменшення рівня диференціації доходів населення України

Джерело: розроблено автором

На рівні держави можна проводити податкові реформи та соціальні програми, які охоплюють всю країну, а також стратегічне планування економічної політики. На регіональному рівні доцільно проводити соціальні програми, які враховують регіональні особливості та розвивати регіональні інфраструктурні проєкти. На локальних рівнях можна реалізовувати програми підтримки працівників, забезпечення заробітної плати та гідних умов праці, а також стимулювання локального ринку праці.

Висновки до третього розділу

1. Соціальні та економічні заходи, проаналізовані в Норвегії для зменшення нерівності доходів, підкреслюють важливість високого рівня довіри до державних інституцій та задоволеності державними послугами. У Норвегії понад 80% громадян задоволені послугами охорони здоров'я та освіти, а довіра до парламенту, судової системи та місцевих органів влади суттєво вища, ніж у середньому по ОЕСР. Це доводить, що норвезька соціальна політика успішно забезпечує високий рівень суспільної довіри, що має позитивний вплив на економічну стабільність. За допомогою прогресивної податкової системи Норвегія перерозподіляє доходи на користь вразливих верств населення, зменшуючи соціальну нерівність та сприяючи підвищенню рівня добробуту. В Україні запровадження подібних заходів може знизити рівень бідності та допомогти побудувати більш стабільне суспільство.

2. Норвегія успішно бореться з нерівністю доходів завдяки добре розробленій соціальній політиці, яка сприяє доступу до освіти, охорони здоров'я та працевлаштування. Завдяки норвезькій моделі заохочується інтеграція всіх громадян в економічну систему, в незалежності від їхнього соціально-економічного статусу, тим самим зменшуючи розрив між різними групами населення. Прогресивна податкова політика, інвестиції в інфраструктуру та інновації дозволяють Норвегії підтримувати високий рівень життя та соціальну стабільність. Досвід Норвегії може бути застосований в Україні, зокрема, шляхом реформування податкової системи, збільшення фінансування соціальних програм та інвестицій у регіональний розвиток.

3. Норвегія є одним із прикладів країни, яка ефективно бореться з нерівністю доходів, створюючи рівні можливості та забезпечуючи високий рівень соціальної захищеності для своїх громадян. Механізми, розроблені в Норвегії, такі як прогресивне оподаткування, системи соціальної підтримки, доступність якісної освіти та регіональний розвиток, успішно можуть бути адаптовані в Україні. Рекомендовані заходи охоплюють зміну податкової

системи з метою скорочення неформальної економіки, підтримку освітніх реформ, зміцнення профспілок та заохочення інвестицій в інфраструктуру. У разі виконання цих рекомендацій Україна матиме змогу суттєво зменшити нерівність у доходах та досягти сталого соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження диференціації доходів населення та економічного зростання в Норвегії можна зробити наступні висновки.

1. Визначено, що нерівномірний розподіл доходів має значний вплив на соціально-економічний розвиток країни, що підтверджено аналізом теорій економічного зростання, зокрема моделей Шумпетера, Льюїса, Кузнеця та Ростоу. З'ясовано, що сталий економічний розвиток не може бути досягнутий при збільшенні нерівності, оскільки він вимагає як інноваційного розвитку, так і справедливого розподілу економічних благ між різними групами населення. У дослідженні підкреслюється, що зменшення нерівності та стабілізація економічного розвитку потребують інституційних змін на рівні державної політики, які сприятимуть соціальній справедливості та економічній ефективності.

2. Виявлено, що причини економічної нерівності варіюються від людського капіталу та специфічних факторів країни до глобальних структурних факторів, зокрема технологічний прогрес, глобалізація та розвиток фінансових ринків. Зростання нерівності є не випадковим явищем, а результатом складної взаємодії глобальних і національних факторів, які перешкоджають рівному доступу людей до ресурсів. Аналіз показує, що реалізація політики, спрямованої на покращення людського капіталу та забезпечення рівних можливостей, може допомогти зменшити нерівність та створити соціально стійку економіку.

3. Підтверджено, що використання індексу Джині, кривої Лоренца, квантилів та децильних коефіцієнтів зарекомендувало себе як надійний метод оцінки рівня економічної нерівності, адже дає комплексну картину нерівності доходів. Вони дозволяють детально проаналізувати нерівномірність розподілу ресурсів та оцінити не лише ступінь нерівності, а й ефективність державної політики у забезпеченні економічної стабільності. За результатами розрахунків у дослідженні зроблено висновок, що використання таких інструментів

дозволяє адаптувати економічну політику до проблем нерівності та надавати підтримку найбільш вразливим верствам населення.

4. Визначено, що доходи домогосподарств у Норвегії коливаються в широких межах, що впливає на соціально-економічну стабільність. Це підтверджує аналіз за період 2013-2024 років, в якому середньорічний дохід домогосподарств коливався від 55 518 доларів США у 2013 році до 42 268 доларів США у 2016 році. Це було особливо помітно під час економічних криз, включаючи пандемію COVID-19. Встановлено, що тип сім'ї має суттєвий вплив на рівень доходу: середній дохід після сплати податків без дітей для осіб віком до 45 років становить 749 900 норвезьких крон, тоді як самотні особи віком 65 років і старше мають значно нижчий дохід - 311 700 норвезьких крон. Така різниця в доходах свідчить про вплив демографічної структури домогосподарств на соціальний добробут. Підтверджено, що податкова політика Норвегії зменшує нерівність у доходах, оскільки нерівність після сплати податків значно зменшується. Це підтверджується тим, що частка доходу після сплати податків 10% найбагатших становить лише 18% від доходу після сплати податків порівняно з довільним розподілом. Витрати домогосподарств на житло і транспорт становлять значну частку загального бюджету - близько 35,3% на житлово-комунальні послуги і 14,5% на транспорт.

5. Визначено, що економічне зростання Норвегії значною мірою залежить від світових цін на нафту: різке падіння цін у 2015-2016 роках та різке падіння ВВП під час пандемії у 2020 році - з 526 014 млн. доларів США у 2013 році до 367 633 млн. доларів США у 2020 році. Це посилює необхідність диверсифікації економіки з метою зменшення залежності від енергетичного сектору. Виявлено, що зовнішньоторговельний баланс, де експорт значно перевищував імпорт, виявився потужним джерелом доходів. У 2022 році продажі зросли до 329,28 млрд. доларів США. Це відображає конкурентоспроможність норвезької економіки на світовому ринку. Зроблено висновок, що стабільне зростання середньої заробітної плати підвищує купівельну спроможність населення. Середня ціна у 2023 році становить 56

360 крон, що відображає загальне зростання добробуту та сприяє зменшенню нерівності. Визначено, що індекс Джині, за оцінками, продовжував знижуватися, досягнувши 26,4-31,6%, що свідчить про більш справедливий розподіл доходів у суспільстві та ефективність соціальної політики. З'ясовано, що залучення прямих іноземних інвестицій позитивно вплинуло на економічне зростання, особливо у високопродуктивних секторах. Це підтверджується залученням інвестицій у 2023 році в обсязі 7 960 млн. доларів США, що позитивно вплинуло на рівень економічного розвитку. Встановлено, що високий рівень інновацій та конкурентоспроможності сприяє економічному зростанню. Підтверджено це тим, що у 2024 році Норвегія досягла 117% від середнього показника по ЄС за індексом інновацій, підтвердивши роль інвестицій у дослідження, цифрові технології та екологічну стійкість у зміцненні своїх позицій на світовій арені.

6. Встановлено, що валове нагромадження основного капіталу робить внесок у підтримання економічної стабільності, адже інвестиційна діяльність сприяє покращенню виробничих потужностей. У першому кварталі 2024 року валове нагромадження основного капіталу досягло 254 млн. крон, що свідчить про стабільність інвестиційної діяльності. Виявлено, що інфляція є одним із основних чинників економічної нестабільності. У 2023 році рівень інфляції сягнув 5,5%, що свідчить про необхідність стабілізаційних заходів монетарної політики.

7. Визначено, що завдяки високому рівню довіри до державних інституцій у Норвегії, який сягає 87% у сферах правосуддя та освіти, досягається соціальна стабільність, так як вона відображає уявлення громадян про ефективність державного управління та створює можливості для економічного зростання. У Норвегії, де бюджетний профіцит, за прогнозами, збільшиться з 10,6% до 26% ВВП у 2022 році, аналіз фінансової стійкості показує, що збалансована система державних інвестицій збільшує ефективність і гарантує довгострокову стабільність. Підтверджено, що прогресивна податкова система Норвегії, яка визначає податкові ставки

відповідно до рівня доходу, зменшує економічну нерівність шляхом перерозподілу ресурсів на соціальні програми для підтримки бідних верств населення, що підтверджує її ефективність для впровадження подібної моделі в Україні.

8. Визначено, що рівність доходів є ключовою умовою економічного розвитку Норвегії, оскільки зменшення соціальної нерівності сприяє економічній згуртованості та стабільності. На підставі аналізу динаміки ВВП на душу населення, яка демонструє коефіцієнт детермінації $R^2=0,394$, показано, що лише частина соціально-економічних факторів впливає на рівень добробуту, що вказує на важливість інших економічних інструментів. Між індексом Джині та основними макроекономічними показниками спостерігається середній зв'язок, коефіцієнт кореляції становить $R=0,730$, що підтверджує залежність економічного зростання від рівня соціальної стабільності. Аналіз кореляції між ВВП та безробіттям, яка становить $-0,46$, показав зворотний вплив економічного зростання на зайнятість, що свідчить про ефективність економічних стимулів у зниженні безробіття та може бути орієнтиром для проведення аналогічних структурних перетворень в Україні.

9. Визначено, що норвезький досвід зменшення нерівності доходів за допомогою прогресивної податкової системи дозволяє перерозподілити ресурси на користь соціальних програм та підтримки вразливих верств населення. Такий підхід свідчить про необхідність реформування податкової системи в Україні, оскільки саме вона забезпечує рівний доступ до державних ресурсів. На підставі аналізу важливості інвестицій у людський капітал та доступну освіту, що відповідає вимогам ринку, Норвегія зуміла знизити рівень безробіття та підвищити конкурентоспроможність за рахунок навчальних програм, які готують кваліфіковані кадри. Інвестиції в інфраструктуру та технології, особливо розвиток транспортних та комунікаційних мереж, зменшують логістичні витрати та сприяють справедливому розподілу економічних можливостей, що підтверджує необхідність проведення аналогічних реформ для підвищення конкурентоспроможності в Україні. На

основі норвезького досвіду регулювання трудових відносин було продемонстровано важливість стандартів мінімальної заробітної плати та захисту трудових прав у забезпеченні соціальної стабільності, що може сприяти створенню стабільного середнього класу в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Amy Gallo. Understanding one of the most important types of data analysis. URL: <https://hbr.org/2015/11/a-refresher-on-regression-analysis> (дата звернення: 20.05.2024).
2. Anneli Kaasa. Factors influencing income inequality in transition economies. Tartu University Press. 2003.
3. Average monthly salary Norway in 2023, by industry(*in NOK*). Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1169745/average-monthly-salary-norway-by-industry/> (дата звернення: 30.09.2024).
4. Bennett Patrick, Salvanes Kjell. Inequality in Norway: 1970-2017. Institute for Fiscal Studies. 2023.
5. Cesar Gallo. Economic growth and income inequality: theoretical background and empirical evidence. Working Paper. №. 119. 2002.
6. Consumer price index portal. Statistics Canada. URL: https://www.statcan.gc.ca/en/subjects-start/prices_and_price_indexes/consumer_price_indexes (дата звернення: 19.10.2024).
7. Consumer Price Index, by contents and year. Statistics Norway. URL: <https://www.ssb.no/en/statbank/table/03014/tableViewLayout1/> (дата звернення: 20.05.2024).
8. Consumer price index. Statistics Norway. URL: <https://www.ssb.no/en/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/konsumprisindeksen> (дата звернення: 12.10.2024).
9. Correlation and regression. URL: <https://www.bmj.com/about-bmj/resources-readers/publications/statistics-square-one/11-correlation-and-regression> (дата звернення: 20.05.2024).
10. Corruption Perceptions Index. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/norway> (дата звернення: 27.10.2024).

11. Current account balance (BoP, current US\$) – Norway. The World Bank Group. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?end=2023&locations=NO&start=2000> (дата звернення: 22.10.2024).
12. Era Dabla-Norris, Kalpana Kochhar. Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. IMF. 2015.
13. European Innovation Scoreboard 2024. European Commission. 2024.
14. Families and households. URL <https://www.ssb.no/en/befolkning/barn-familier-og-husholdninger/statistikk/familier-og-husholdninger> (дата звернення: 12.09.2024).
15. GDP per capita (current US\$) – Ukraine. The World Bank Group. Statista. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2023&locations=UA&start=2000&view=chart> (дата звернення: 14.10.2024).
16. Gini coefficient of equivalised disposable income. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en> (дата звернення: 05.10.2024).
17. Government at a Glance 2023: Norway. OECD.
18. Hor Victorsson. In delph Philosophy: Study Philosophy Simply. URL: <https://scalar.usc.edu/works/in-delph-philosophy/analogy-method-in-scientific-research> (дата звернення: 14.05.2024).
19. Income and wealth statistics for households. URL: <https://www.ssb.no/en/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger> (дата звернення: 12.09.2024).
20. Income Inequality Introduction to Inequality. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Topics/Inequality/introduction-to-inequality> (дата звернення: 05.05.2024).
21. Index of industrial production. Statistics Norway. URL: <https://www.ssb.no/en/energi-og-industri/industri-og->

bergverksdrift/statistikk/produksjonsindeks-for-olje-og-gass-industri-bergverk-og-kraftforsyning (дата звернення: 10.10.2024).

22. Inductive and deductive reasoning. URL: <https://pressbooks.pub/scientificinquiryinsocialwork/chapter/6-3-inductive-and-deductive-reasoning/#:~:text=The%20inductive%20approach%20begins%20with,data%20to%20test%20those%20hypotheses> (дата звернення: 10.05.2024).

23. Inflation (CPI). OECD. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/inflation-cpi.html> (дата звернення: 17.10.2024).

24. Inflation, consumer prices (annual %) – Norway URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2023&locations=NO&start=1999&view=chart> (дата звернення: 17.10.2024).

25. Joe Hasell. Measuring inequality: what is the Gini coefficient? 2023. URL: <https://ourworldindata.org/what-is-the-gini-coefficient#:~:text=This%20can%20sometimes%20be%20shown,and%20everyone%20else%20receives%20nothing> (дата звернення: 17.05.2024).

26. Jon Bakija, Adam Cole, Bradley T. Heim. Jobs and Income Growth of Top Earners and the Causes of Changing Income Inequality: Evidence from U.S. Tax Return Data. 2010.

27. Kopp Carol M.. Income inequality definition: examples and how it's measured. 2024. URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/income-inequality.asp#toc-understanding-income-inequality> (дата звернення: 05.05.2024).

28. Kuznets, S. Modern Economic Growth. Yale University Press: New Haven, 1966.

29. Lewis A. The Theory of Economic Growth, George Allen & Unwin Ltd, Great Britain, 1956.

30. Lorenzo Giovanni Bellù. Inequality Analysis: The Gini Index. EASYPol Module 040. FAO.

31. Matthew Polacko. Causes and Consequences of Income Inequality. Stat Polit Pol. 2021.
32. Measuring Inequality - The Palma Ratio. 2023. URL: <https://www.tutor2u.net/economics/reference/what-is-the-palma-ratio> (дата звернення: 17.09.2024).
33. Monthly average earnings in Norway from 2015 to 2022. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1298702/norway-average-earnings-month/> (дата звернення: 30.09.2024).
34. Norway - Human Development Index – HDI. URL: <https://countryeconomy.com/hdi/norway> (дата звернення: 05.10.2024).
35. Norway Exports 1970-2024. Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/nor/norway/exports> (дата звернення: 27.09.2024).
36. Norway GDP - Gross Domestic Product URL: <https://countryeconomy.com/gdp/norway> (дата звернення: 21.09.2024).
37. Norway GDP Per Capita 1960-2024. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/NOR/norway/gdp-per-capita#:~:text=Norway%20gdp%20per%20capita%20for,a%207.68%25%20decline%20from%202018>. (дата звернення: 21.09.2024).
38. Norway GNI 1962-2024. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/nor/norway/gni-gross-national-income#:~:text=Norway%20gni%20for%202022%20was,a%204.07%25%20decline%20from%202019> (дата звернення: 12.10.2024).
39. Norway Government Debt to GDP. Trading economics. URL: <https://tradingeconomics.com/norway/government-debt-to-gdp> (дата звернення: 25.10.2024).
40. Norway Gross Fixed Capital Formation. Trading Economics URL: <https://tradingeconomics.com/norway/gross-fixed-capital-formation> (дата звернення: 14.10.2024).

41. Norway Household Income per Capita. URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/norway/annual-household-income-per-capita> (дата звернення: 10.09.2024).
42. Norway Imports 1970-2024. Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/nor/norway/imports> (дата звернення: 27.09.2024).
43. Norway Population. URL: <https://www.worldometers.info/world-population/norway-population/> (дата звернення: 10.09.2024).
44. Norway Unemployment Rate 1991-2024. Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/NOR/norway/unemployment-rate#:~:text=Norway%20unemployment%20rate%20for%202022,a%200.74%25%20increase%20from%202019>. (дата звернення: 19.10.2024).
45. Norway URL: <https://wid.world/country/norway/> (дата звернення: 15.09.2024).
46. Palma ratio (Pretax) (Estimated). Our World in Data URL: <https://ourworldindata.org/grapher/palma-ratio-s90s40-ratio?tab=chart&time=2000..latest®ion=Europe&country=~NOR> (дата звернення: 25.10.2024).
47. Prosperity Data360. World Bank Group. URL: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/economy/NOR> (дата звернення: 23.09.2024).
48. Q. Mathentamo, W. Lunga. Happiness Inequality and Income Inequality: Theories, Measurement, and Trends. 2021.
49. Raivo Vetik, Jelena Helemäe. The Russian Second Generation in Tallinn and Kohtla-Järve. Amsterdam. : Amsterdam University Press,. 2011.
50. Rostow W. The Stages of Economic Growth: A Non – communist Manifesto, Chapter II, Cambridge University Press 1960.

51. Roy Harrod. Towards a Dynamic Economics: Some Recent Developments of Economic Theory and Their Application to Policy. Macmillan, 1960. URL:<http://tankona.free.fr/harrod1948.pdf> (дата звернення: 01.05.2024).
52. Schumpeter Joseph A. The History of Economic Analysis: In 3 vol. Allen & Unwin.
53. Selected Chapters on Methodology. Language skills of the FSps MU employees' improvement and kinanthropology teaching methods' innovation. URL: <https://www.fsps.muni.cz/emuni/data/reader/book-9/Financovani.html> дата звернення: 11.05.2024).
54. Sherwin Rosen. "The Economics of Superstars." *American Economic Review* 71, №. 5: 845-858. 1981.
55. Simon Kuznets. Economic growth and income inequality. 1955.
56. Sitthiyot, T., Holasut, K. A simple method for estimating the Lorenz curve. *Humanit Soc Sci Commun.* 8, 268. 2021. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-021-00948-x> (дата звернення: 14.05.2024).
57. Socioeconomic Indicators – Ukraine. URL:<https://www.statista.com/outlook/co/socioeconomic-indicators/ukraine> (дата звернення: 14.10.2024).
58. Socioeconomic Indicators. Norway. URL: <https://www.statista.com/outlook/co/socioeconomic-indicators/norway> (дата звернення: 15.09.2024).
59. Statistics Norway URL: <https://www.ssb.no/en/inntekt-og-forbruk/forbruk/statistikk/forbruksundersokelsen> (дата звернення: 18.09.2024).
60. Taxing Wages 2024: Indexation of Labour Taxation and Benefits in OECD Countries, OECD Publishing, Paris. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dbcbac85-en.pdf?expires=1730909752&id=id&accname=guest&checksum=C604E7000DFFBD837C9E464244F4F8CC> (дата звернення: 25.08.2024).

61. Tom Ritchey. Analysis and synthesis on scientific method. *Systems Research*. № 8(4) : 21-41. 1991.
62. What is Comparative Analysis and How to Conduct It? (+ Examples).
URL: <https://www.appinio.com/en/blog/market-research/comparative-analysis>
(дата звернення: 11.05.2024).
63. What is 'Index for Industrial Production'. The Economic Times.
URL: <https://economictimes.indiatimes.com/definition/index-for-industrial-production> (дата звернення: 05.10.2024).
64. World Investment Report 2024. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024> (дата звернення: 24.09.2024).
65. Киреев С. І. Економічне зростання : Енциклопедія Сучасної України / за ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009.
66. Кириленко В.В. Економіка : навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 193 с.
67. Клівіденко Л. М. Сучасні проблеми дослідження макроекономічних показників у контексті розвитку економіки. *Гроші, фінанси і кредит*. 2016. Вип. 10. С. 804 – 808.
68. Комарницький І.Ф. Економічна теорія., підручник. Чернівці, 2006. - 334 с.
69. Небава М. І. Теорія макроекономіки : навч. посіб. Київ : Слово, 2003. 536 с.
70. Основи економічної теорії: підручник. Х.: Право, 2008. 448 с.
71. Політекономія /за заг. ред. Ю. В. Ніколенка. К.: ЦУЛ, 2009.
72. Політична економія: навч. посіб. / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін. К.: КНЕУ, 2001.
73. Реверчук О. С. Класифікація видів економічного зростання: історико-аналітичний огляд. Науковий вісник НЛТУ України. 2008. С. 145-251.

74. Смирин К. В. Основні проблеми системи оподаткування України. *Економіка та суспільство*. № 59. 2024.
75. Удотова Л. Ф. Социальная статистика. –К. : КНЕУ, 2015. –С. 240.
76. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : нав. посіб. К. : Знання, 2006. 435 с.
77. Кваліфікаційна робота магістра : методичні рекомендації до виконання (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини») / уклад. Л. І. Григорова-Беренда, О. А. Довгаль, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 44 с.